

De *Vriendenkring* is het verenigingsorgaan van de *Vrienden van Schokland*, ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Lelystad onder nr. 40059053.

BESTUUR VRIENDEN VAN SCHOKLAND

Voorzitter

H. Scholtmeijer; tel. 0527 620490

Secretaris

C. Hendrix-Mocking; tel. 0527 652771
Oud Emmeloorderweg 18, 8308 PK Nagele
E-mail: fam.hendrix@hetnet.nl

Penningmeester

D.E. Roemers; tel. 06 104 148 86

Ledenadministratie

T.V. Hersevoort; tel. 0527 613 740
Orionstraat 15, 8303 AT Emmeloord
E-mail: t.v.hersevoort@wanadoo.nl

Overige leden

C.J. Bolle; B.J. Grotenhuis; J.H. Hollestelle;

Adviseur

H. Kloosterman; Museum Schokland,
tel. 0527 251396

REDACTIE DE VRIENDENKRING

Redactie-adres

J.H. Hollestelle; tel. 038 3329944
Scheerling 199; 8265 GG Kampen
E-mail: redactie@VvS-Schokland.nl

Overige leden

G.W. Bulk; H. Scholtmeijer.

CONTACTPERSONEN

R. Rijs, *Stichting het Flevolandschap*
B. van Tilburg, *RCE Lelystad*
contactadres: *Nieuw Land Erfgoedcentrum*

CULTUURHISTORISCHE INFORMATIE

www.VvS-Schokland.nl
www.schokland.nl
www.nieuwlanderfgoedcentrum.nl
www.flevolandbovenwater.nl
www.cultureelerfgoed.nl
www.flevolandschap.nl

CONTRIBUTIE

Volwassenen € 15,-; huisgenootleden € 5,-;
jeugdleden € 3,75.
ING-Bank 1179970 of Rabobank 346556813
t.n.v. Penningmeester VvS te Emmeloord.
Beëindiging lidmaatschap schriftelijk vóór
1 september van het lopende jaar.

In dit nummer:

► Vereniging

Beste Vrienden 2
Redactie

► Artikelen

Toespraak van de Burgemeester 3
Aucke van der Werff

De Watersnood van 1825 6
Een waterscheiding in de Zuiderzeegeschiedenis
Frits David Zeiler

"*Allerdroevigst tafereel*" 14
"Wij zijn niet bang" 15

Liederen gebracht door de *Firma Weijland*
Lucy Legeland en Rata Kloppenburg

"*Net als onze vereniging, een klein beetje rommelig*
maar erg gezellig" 16
Harrie Scholtmeijer

ISSN 1383-0961

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

De redactie heeft ernaar gestreefd de auteursrechten voor de illustraties en foto's te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de redactie wenden.

Artikelen voor het zomernummer dienen uiterlijk op 1 februari 2012 bij de redactie binnen te zijn.

DE JUBILEUMEDITIE

Beste Vrienden

Deze Wintereditie van *De Vriendenkring* is ons Jubileumnummer. We vieren dat de vereniging *Vrienden van Schokland* 50 jaar geleden is opgericht.

In deze editie zijn de toespraken en voordrachten opgenomen van 5 november jongstleden tijdens onze Jubileumsymposium in *Zaal 8* van de *Nieuw Jeruzalemkerk* in Emmeloord.

Allereerst is het woord aan Aucke van der Werff, burgemeester van de Gemeente Noordoostpolder met de toespraak die hij gaf tijdens de jubileumbijeenkomst.

Als tweede het woord aan Frits David Zeiler over de *Watersnood van 1825*. Zijn lezing heeft als ondertitel: *een waterscheiding in de Zuiderzeegeschiedenis*.

Tijdens de jubileumbijeenkomst bracht Muziektheater *Firma Weijland* twee leiders ten gehoor. Het eerste lied is geschreven vlak na de watersnood van 1825 en vertelt verhalend over de ramp. Het tweede lied is speciaal voor het jubileum van de Vrienden van Schokland geschreven door Lucy Legeland en Rata Kloppenburg van de *Firma Weijland*. www.firmaweijland.nl

Als laatste een artikel met de uitkomsten van een archievenonderzoek dat voorzitter Harrie Scholtmijer uitvoerde door alle 51 jaargangen van *De Vriendenkring* na te pluizen en daar een korte historie over te schrijven. "*Net als onze vereniging, een klein beetje rommelig maar erg gezellig*", heet ook de lezing die hij gaf op het Symposium van de *Vrienden van Schokland* op 5 november jongstleden.

Veel leesplezier

Hans Hollestelle

Vrienden van Schokland
CULTUURHISTORISCHE VERENIGING VOOR FLEVOLAND

Toespraak van de Burgemeester

Aucke van der Werff

Burgemeester van de Gemeente Noordoostpolder

Toespraak ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Vrienden van Schokland gehouden op zaterdag 5 november 2011 in Zaal 8 van de Nieuw Jeruzalemkerk in Emmeloord, de plaats waar 50 jaar geleden de oprichtingsvergadering van de vereniging Vrienden van Schokland was.

Graag wil ik beginnen met u van harte te feliciteren met deze viering van uw vijftigjarig bestaan. Vijftig jaar geleden vond hier op deze zelfde plaats de oprichting van uw vereniging plaats.

Het is goed om zo te midden van vrienden te zijn. Hier voelt men zich gemakkelijk, als ware men thuis. U noemt zich *Vrienden van Schokland*. In de literaire kunst noemen we dat een 'Pars pro Toto': een deel noemen om een groter geheel daarmee aan te

duiden. Soms wordt er over koppen gesproken als er mensen mee bedoeld worden. Zo bent u niet alleen *Vrienden van Schokland*, maar ook, hebben wij gemerkt, van Noordoostpolder, zelfs van heel Flevoland. Maar toch, uw eerste liefde is begonnen op Schokland en dus in de Noordoostpolder. In uw doelstelling omschrijft u dat u zich bezig wil houden met het wekken van de belangstelling voor het verleden van Flevoland en het bevorderen van die belangstelling en het verlenen

Aucke van der Werff (1953), burgemeester van de Gemeente Noordoostpolder sinds 3 mei 2010. Daarvoor was hij van 2003-2010 burgemeester van Het Bildt in Friesland.

*V.l.n.r.
Jaap Lodders
(gedeputeerde van de
provincie Flevoland),
Aucke van der Werff
(burgemeester
van de gemeente
Noordoostpolder),
aan zijn linkerhand
zijn vrouw Aline
van der Werff,
Harrie Scholtmeijer
(voorzitter VvS)
en Kees Bolle
(bestuurslid VvS).*

van steun aan de musea in Flevoland, en aan museum Schokland in het bijzonder.

U zult het mij niet euvel duiden dat ik mij beperk tot Schokland en Noordoostpolder. Immers uw eerste liefde, en daarmee de oudste rechten hebbend.

We spreken hier over een uniek gebied in de wereld. Een polder is op zich al een bijzonder fenomeen, maar een polder met daarin opgesloten een voormalig eiland is echt uniek te noemen.

*De burgemeester
spreekt tijdens
het Symposium
ter gelegenheid
van het 50-jarig
jubileum van de
vereniging Vrienden
van Schokland
op zaterdag
5 november in
Zaal 8 van de Nieuw
Jeruzalemkerk in
Emmeloord..*

Het komt wel vaker voor dat een eiland gebruikt wordt om als deel van de zeekering, van de afsluitende dijk, te dienen, denk aan Urk en Wieringen, maar de situatie met Schokland, zoals gezegd, kent weinig vergelijk. Het omgekeerde zie je wel vaker, een gebied dat onder water gezet wordt, bijvoorbeeld om daar een stuwmeer van te maken, waar dan een eilandje ontstaat doordat een heuvel net niet geheel onder de wateroppervlakte verdwijnt. Wie eens het meer van Bled in Slovenië, of Lac de Serre-Poncon in Frankrijk bezocht heeft, ziet wat ik bedoel. Een stuwmeer met daar middenin een nieuw gevormd eiland, met daarop soms nog een kerktoeren.

Met Schokland hebben we een ingesloten voormalig eiland met een heel bijzondere geschiedenis. En veel had het niet gescheeld of de makers van de Noordoostpolder hadden in hun enthousiasme om van de polder één groot agrarisch gebied te maken, geheel Schokland met de grond gelijk gemaakt. Gelukkig voor ons en voor ons nageslacht is dat verhoed. Een indrukwekkende geschiedenis dus, die in ieder geval terug gaat tot de ijstijd, zo'n 175.000 jaar geleden. Toen liepen hier mammoeten, neushoorns en wisenten.

De mens komt pas veel later op het toneel en vanaf dat moment zie je ook de nimmer aflatende strijd tegen het water. De mens figureert daarin, speelt soms een hoofdrol, maar veel vaker een bijrol. De mens komt en gaat ... komt en gaat. In 1859 gingen ze voor het laatst, maar krap 100 jaar later, zie, daar zijn ze weer.

De Schokkers die in 1859 naar onder andere Kampen verhuisden konden nooit bevroeden dat 90 jaar later het eiland geen eiland meer zou zijn.

Aucke van der Werff onthult een gedenkplquette ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van de vereniging Vrienden van Schokland. Rechts op de foto Harrie Scholtmeijer (voorzitter VvS).

En toch is dat de realiteit van de geschiedenis geweest.

Zelf begin je ook al onderdeel van die geschiedenis te worden. Nog zie ik ze voor me, de kinderen die in de Schokkerstraat en in de Eenvoudstraat woonden in Kampen, zijstraten van de Noordweg. Deze kinderen zaten bij mij op de Dr. Nawijnschool en we wisten dat ze een bijzonder verleden hadden. Mensen kwamen en gingen en strede tegen het water. Die strijd is het verbindende thema van Schokland en later van Noordoostpolder en heel Flevoland.

Daarom is Schokland werelderfgoed geworden, niet vanwege die schattige huisjes en het authentieke kerkje, maar vanwege de sporen in de bodem die wijzen op menselijke activiteit. Onaangerode sporen die verwijzen naar lang vervlogen tijden.

Vrienden van Schokland en van Noordoostpolder en van Flevoland. U bestaat 50 jaar. Wij bestaan volgend jaar als gemeente ook 50 jaar en vieren het feit dat we 70 jaar droog zijn. 2012 wordt een buitengewoon jaar voor

ons, we zijn dan 50 jaar Buitengewoon Noordoostpolder.

Het is goed om zo temidden van vrienden te zijn, het is goed dat er een club mensen is die zich bezighoudt met het jonge verleden van dit stukje Nederland. Een stuk Nederland dat zodanig uniek is dat het voorgedragen is geweest om als geheel werelderfgoed te worden. Hoe dat is afgelopen weet u allemaal.

Inmiddels hebben de mammoeten, de neushoorns en de wisenten plaats gemaakt voor grote maaidorsers, gps-gestuurde tractoren en enorme grondverzetmachines. Als je door je oogharen kijkt dan zie je het verschil met vroeger niet eens. Zo heeft elke tijd zijn eigen mastodonten.

Ik wens u een heel inspirerende tijd, en dank u allen voor uw niet aflatende inzet om het bijzondere van deze polder te laten zien.

###

De watersnood van 1825

Een waterscheiding in de Zuiderzeegeschiedenis

Frits David Zeiler

Frits David Zeiler is een veelgevraagde spreker over de historie van Nederland. Hij woonde en werkte jaren in Kampen. Thans woont en werkt hij in Bergen (NH). Daar is hij o.a. gemeenteraadslid voor de partij Gemeentebelangen.

De vereniging *Vrienden van Schokland* heeft al een halve eeuw een missie. Die bestaat in het telkens weer vertellen van het verhaal van het Zuiderzeegebied en de IJsselmeerprovincie. Tot de kern van dat verhaal behoort de eeuwige wisselwerking tussen de mens en de hem omringende elementen. De geschiedenis van landijs tot polderland, de gedurige metamorfose van land tot water, van water tot land – om maar enkele karakterisering te geven van de hand van Gerrit van der Heide, grondlegger van Museum Schokland en gangmaker van de vereniging. Hij heeft ons als geen ander de dynamiek van het gebied leren zien. In die dynamiek past het verhaal van stormvloed en landverlies enerzijds, en van defensieve en offensieve maatregelen anderzijds. Over het laatste aspect, dat vorm kreeg in de afsluiting en gedeeltelijke droogmaking, zijn we uitermate goed ingelicht. We waren er immers zelf bij en hebben ervoor gezorgd dat die episode voortreffelijk is gedocumenteerd. Maar wat de natuur kort daarvoor nog heeft bedreven is merkwaardig genoeg veel minder

bekend en beschreven. Het gaat om de laatste grote stormramp, krap twee eeuwen geleden, die de proporties had van ‘De’ Ramp van 1953 in Zuidwest-Nederland, maar dan in onder meer het Zuiderzeegebied.

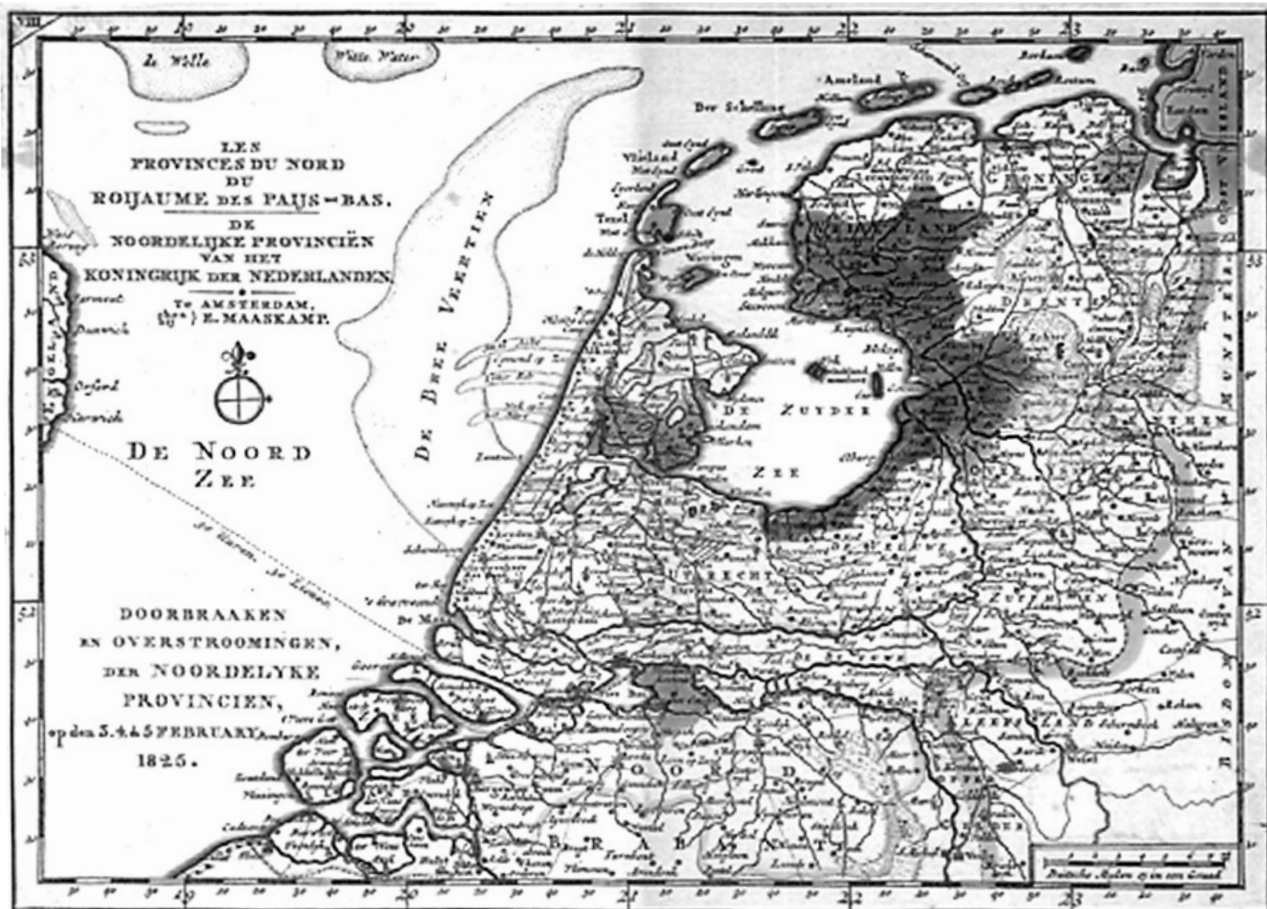
Die watersnood van 1825 geldt in de vaderlandse geschiedenis als ‘vergeten’. We kennen nog de *Sint Elisabethsvloed* van 1421, en misschien nog de *Allerheiligenvloed* van 1570, aan het begin van de Tachtigjarige Oorlog. Maar daarna leven alleen nog ‘De’ Ramp van 1953 en eventueel de watersnood van 1916 nog in het collectief geheugen. Regionaal is dat anders. In Friesland bestaat een zekere herdenkingscultuur rond de *Wetterfloed* die in de 19de en 20ste eeuw een aantal malen is gevoed. Nog onlangs wees een geïnterviewde in een documentaire over het Woudagemaal een plek aan waar de dijk in die fatale februarinacht was bezweken. En toen ik deze zomer langs de kust van Sleeswijk-Holstein fietste, kwam ik overal herinneringen tegen aan wat ook daar geldt als de grootste natuurramp uit de 19de eeuw.

De *Februariflut* von 1825 of *Grosze Halligflut* heeft zijn sporen nagelaten, al was het alleen maar op de vele muren en vloedzuilen waarop hij als een van de hoogste peilmerken staat aangegeven. Nu is men zich daar in het kustgebied benoorden de Elbe in het algemeen sterk bewust van de aanwezigheid van *Di blanke Hans*. Zo luidt daar de bijnaam van de Noordzee, die als een roofridder onverwachts en niets ontziend de kust kan bespringen. Men spreekt daar bijvoorbeeld nog over de *Erste Grote Mandränke* en de *Zweite Grote Mandränke*, waarmee men respectievelijk de *Marcellusvloed* van 1362 en de *Burchardivloed* van 1634 aanduidt. Hoewel de in de eigentijdse bronnen genoemde aantallen slachtoffers en verdrinken dorpen onbetrouwbaar zijn, is het uit andere gegevens wel duidelijk dat deze vlooden op de Noordduitse kuststreek

een gigantische invloed hebben gehad. Het landverlies is daar van eenzelfde orde geweest als dat tijdens het ontstaan van onze Zuiderzee, waarover we bij gebrek aan historisch materiaal nog zo weinig weten. Het zou interessant zijn, om tussen beide processen eens een vergelijking te maken, ook al worden zij gescheiden door een periode van drie tot zes eeuwen. In ieder geval leeft men in Sleeswijk-Holstein dus sterk met het water. Natuurlijk mede vanwege hun laatste 'Ramp' met een hoofdletter, die negen jaar na de onze optrad, in 1962, en die een vergelijkbaar effect op burgers en autoriteiten heeft gehad.

Terug naar 1825 en het Zuiderzeegebied. Uit het voorgaande blijkt al, dat de gewesten langs deze binnensee, met name Noord-Holland, Overijssel en Friesland, niet de

Doorbraken en overstromingen in de Noordelijke provincies op 3, 4 en 5 februari 1825 (bron: het geheugen van Nederland.nl)

enige getroffen streek waren. De stormvloed richtte langs de gehele zuidelijke en oostelijke Noordzeekust verwoestingen aan. Daarom nu eerst een algemeen overzicht van de voornaamste gebeurtenissen waarmee deze catastrofe gepaard ging. De aanzet vond al plaats in het najaar van 1824. Veel wind en regen, waardoor dijken werden aangetast door golfslag of waterdruk, of omdat ze eenvoudig doorweekt raakten van de eindeloze buien. Het binnenwater stond bijgevolg hoog. Begin februari stak een storm op die verscheidene dagen aanhield en daarbij nog in kracht toenam. Bovendien draaide hij van zuidwest naar noordwest en zweepte de vloed

Hoogwaterzuil op de kade van Ribe, Denemarken. De één na hoogste band geeft de stromvloedhoogte van 1825 aan. (bron: foto F.D. Zeiler, 2010)

op in de richting van de Waddenkust tussen Texel en Fanø. Die vloed was op dat moment, in de nacht van 3 op 4 februari, springtij. De trechterwerking in de Zuiderzee en in de mondingen van de Ems, Weser en Elbe zorgde samen met de hoge rivierstanden voor een fatale combinatie. Op honderden plaatsen braken de dijken, de meeste eilanden raakten geheel overstroomd, duizenden huizen werden verwoest, het vee verdrinkte massaal en het aantal slachtoffers onder de bevolking bedroeg alleen al in Oost-Friesland, bij Emden, 200, terwijl er in de provincie Overijssel zelfs 300 mensenlevens te betreuren waren. Ook elders in de Nederlanden (Noord en Zuid) waren op dat moment nog één in het Verenigd Koninkrijk bezweken de dijken. Zo kwamen talloze polders langs de Schelde tot achter Antwerpen onder water te staan. En om het nog fantastischer te laten klinken: zelfs de landprovincie Drenthe raakte overstroomd. Dat was weliswaar maar een klein stukje in het zuidwesten, rond Meppel, maar waarschijnlijk is het ook de enige keer in de geschiedenis geweest dat een stormvloed de hoge gronden van ons land bereikte. Geen wonder, dat de Drenten het naderhand vertikten om bij te dragen aan het dijkherstel. Ze hadden hun aandeel al geleverd, door de koeien te huisvesten die collega-boeren uit Giethoorn naar hun stallen in Vledder en omstreken hadden geëvacueerd. Geen daad van onbaatzuchtige menslievendheid overigens; voor deze logeerpartij moest wel worden betaald.

Het feit, dat de *Gietersen* kans hadden gezien om hun vee in veiligheid te brengen, toont wel dat de vloed niet overal tegelijk kwam. De bewoners van de rietlanden (en dat gold ook onder meer voor Kalenberg) werd nog enig respijt gegend, nadat ze gemerkt

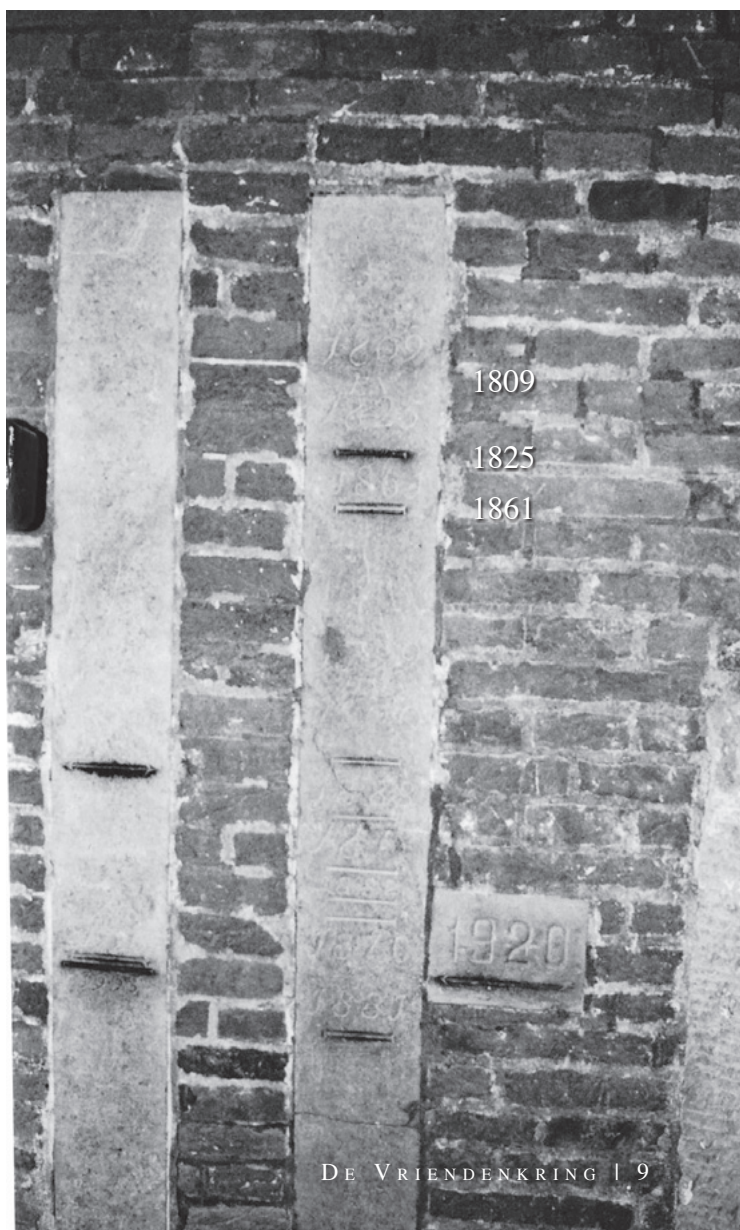

hadden dat het water steeg of berichten van de eerste vluchtelingen hadden vernomen over de massale dijkbreuk. Ook de kraggen en weerribben wisten de golfslag enigszins te breken, en op sommige plaatsen vormden de meegesleurde goederen en huisraad zelfs een soort nooddijk. Veel rampzaliger waren de mensen eraan toe, die op de eilanden zoals Schokland of aan de zeedijk woonden. Onder hen de Oosterwolders, de Kampereilanders, de Kamperzeedijkers, de *Gellemunigers* en vooral de inwoners van Blankenham. Die Blankenhammers verkeerden misschien in de meest ongunstige omstandigheden. Ze woonden weliswaar aan de Zuiderzeekust, maar ze waren uitsluitend veeboeren en beschikten niet eens over bootjes. Toen de eerste aanval van storm en springtij acht gaten in de dorpsdijk tegelijk sloeg, zaten ze als ratten in de val. Liefst 28 mensen kwamen om, tien procent van de bevolking. Op de terpen van Kampereiland en Mastenbroek was de situatie nauwelijks minder dramatisch.

We kunnen ons anno 2011 nauwelijks meer indenken wat isolement door het kolkende water in een stikdonkere winternacht betekende. Door het loeien van de storm verwoei zelfs het gebulder van de hoogwaterkanonnen; roepen om hulp was zinloos. Er was nergens licht en er bestond geen enkele vorm van communicatie, behalve per boot. Toch verspreidden de berichten zich razendsnel. Binnen een halve dag kwam de hulp op gang, spontaan en massaal. Dat is de chaotische situatie die zich bij iedere ramp voordoet, en waarin de helden zich onderscheiden. Mannen als de beurtschipper Hendrik ten Heuvel op 't End van het Diep bij Wetering, of de visserman Harmen Groen in Vierhuis aan het Tjeukemeer,

die tientallen drenkelingen redden van een wisse dood. Daarna komen de autoriteiten in actie, eerst op lokaal niveau, en spoedig daarop in regionaal en nationaal verband. Zij coördineren de hulp, de evacuatie van mens en dier, de verstrekking van voedsel en kleding, het leggen van nooddijken, de terugkeer en de wederopbouw. Al deze aspecten zijn minutieus gedocumenteerd. We zijn in een periode dat alles wordt geteld en gemeten, geregistreerd en financieel verantwoord. De archieven leveren

Stormvloedhoogten in de poort van Slot Loevestein. De bovenste streep in de rechterzuil geeft de waterhoogte van 1825 weer. (bron: foto F.D. Zeiler)

ons dan ook een schat aan materiaal en wat daarin over Friesland en Overijssel (door ondergetekende) en Noord-Holland (door collega-historica Frouke Wieringa) is opgedolven, vertoont een vergelijkbaar beeld. Daarbij vindt men ook de altijd terugkerende figuur van de falende of aarzelende bestuurders. In Friesland werd de Commissaris des Konings, die zijn kaartavondje belangrijker had gevonden dan de dijkbewaking, opzij geschoven en vervangen door een regeringscommissaris, ingenieur Goudriaan. Deze pakte de zaken voortvarend aan en vond vervolgens een bondgenoot in de nieuw benoemde CdK. Het enige wat zij niet konden verhinderen was het effect van de inundatie van grote delen van de provincie. Het zoute water bleef zó lang op het land staan, dat het voor jaren onbruikbaar werd, en bleek bovendien een broeiplaats voor de malariamug. In Friesland werden de dijken snel en efficiënt gedicht en versterkt, maar op de *Wetterfloed* volgde een epidemie. In Noord-Holland maakte dezelfde ir Goudriaan van politieke machinaties gebruik om zijn rivaal Jan Blanken te wippen, terwijl de autoriteiten in Overijssel na het moeizame herstel de organisatie van het dijkbeheer gewoon bij het oude lieten.

Nederland was dan wel een eenheidsstaat, op dit punt viel de verantwoordelijkheid weer terug naar de oude provinciale verbanden. In mijn bijdrage aan het afscheidssymposium van Gerard van de Ven (gepubliceerd in het *Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis*) heb ik een poging gedaan om te verklaren, waarom de ramp van 1825 zo snel is vergeten. Het net genoemde terugverwijzen van de verdere afwikkeling naar de provinciale

autoriteiten is één van de redenen. De prioriteiten lagen elders, in Holland, ook toen immers al lang het politieke en economische centrum van de natie, dat niet of nauwelijks fysiek door deze watersnood was beroerd. Rijkswaterstaat bestond wel (gesticht in 1798), maar had als belangrijkste zorg het rivierregime. De grote rivieren, economisch van vitaal belang, waren namelijk onbeheersbaar door de ieder jaar weer optredende pieken in de waterafvoer. 's Winters kwam daar nog ijsgang en vooral tegen de dijken opkruisend ijs bij. Jaar in, jaar uit traden daar overstromingen en dijkbreuken op. Dat probleem was structureel en verdiende ook een structurele oplossing. '1825' daarentegen was een incident. Korte tijd later kwamen daar nog eens de politieke problemen bij door de Belgische Opstand. Niet Harmen Groen van Vierhuis, maar de opgeblazen Van Speijk werd de nieuwe vaderlandse held.

Er is voor ons nog een andere interessante vraag. In ieder geval, wanneer we de gebeurtenissen van 1825 bezien in het licht van de geschiedenis van het Zuiderzeegebied. Welke rol speelde deze laatste van de echt grote watersnoodrampen in de geologie, de geografie, de hydrografie, de ecologie, de economie, de sociologie en de cultuurgeschiedenis van onze binnenzee? De Zuiderzee is waarschijnlijk de enige zee ter wereld waarover je een biografie zou kunnen schrijven. We kennen immers geboorte- en sterfjaar. Dat zijn 1164 (volgens sommigen 1176) respectievelijk 1932. In het bijna acht eeuwen omspannende bestaan van de Zuiderzee is een aantal levensfasen te onderscheiden. De eerste fase is die van de snelle uitbreiding ten koste van het omringende land en de overgebleven eilanden. Die letterlijke *Sturm und Drang* liggen globaal

tussen de late 12de en de vroege 16de eeuw. Dat is de periode waarin Urk en Schokland uiteen werden gescheurd, de kerk van Biddinghuizen uit de geschiedenis verdween en het Staverse Odulphusklooster aan de golven moest worden prijsgegeven. De houding van de kustbewoners was defensief, met op veel plaatsen een strategische terugtrekking en, met name in Noord-Holland, het dichten van alle gaten die er maar te vinden waren. Vanaf de vroege 16de tot de late 18de eeuw valt de tweede fase. Dat is de periode waarin het oprukken van de zee werd gestuit door een verbeterde dijkbouwtechniek (bijvoorbeeld in Friesland en rond Amsterdam) en aldus de grenslijn water-land werd gefixeerd. De zee antwoordde daarop met het wegvreten van oeverland, het uitschuren van zijn geulen, het laten opdringen van het zoute water naar het zuiden en, zowel in de zuidwesthoek (Pampus) als in het zuidoosten (tussen IJssel en Zwartewater) het op grote

schaal afzetten van sediment. De derde fase tenslotte is die vanaf de late 18de eeuw tot de voltooiing van de Afsluitdijk in 1932. Deze kenmerkte zich door een levendige discussie over dijkbouw en dijkbeheer, die uiteindelijk leidde tot een moderne vorm van kustverdediging zoals we die nu kennen. De watersnood van 1825 vormt in deze laatste ontwikkeling een soort ijk- of scharnierpunt, of misschien moet men vanuit de mentaliteitsgeschiedenis wel zeggen: een waterscheiding.

Want ook al werd de afwikkeling van de hulp en het herstel van de schade na enkele maanden al weer terugverwezen naar de lagere autoriteiten, de beleving van de gebeurtenissen was wel degelijk een zaak van nationaal niveau. Dat blijkt onder meer uit de naderhand verschenen gedenkschriften, die getuige de intekenlijsten gretig aftrek vonden. In de inleiding tot de heruitgave van

Frits David Zeiler spreekt op zaterdag 5 november op de jubileumbijeenkomst ter gelegenheid van 50 jaar Vrienden van Schokland in Zaal 8 van de Nieuw Jeruzalemkerk aan het Cornelis Dirkszplein in Emmeloord. In Zaal 5 werd op 11 oktober 1961 de vereniging opgericht die we nu kennen als Vrienden van Schokland.

Overijssels Watersnood van Jan ter Pelkwijk heb ik dat geklasseerd onder het ‘vaderlandsch gevoel’. Dat kwam regelrecht voort uit het groeiend besef van eenheid in de tweede helft van de 18de eeuw, hetzelfde besef dat de voedingsbodem was voor de politieke vooruitgangsgedachten van de Patriottenbeweging. De drang tot het verzamelen van gegevens, die zich in 1825 uitte in het vastleggen van ongeveer alles wat van belang zou kunnen zijn, komt voort uit eenzelfde geestesgesteldheid. Of het nu ging om het tellen en analyseren van dodelijke ziekten, om het beschrijven van fabrieken en trafieken, of om het meten en vergelijken van waterhoogten, onze voorouders van twee eeuwen geleden gaven blijk van een enorme ijver om de wereld om zich heen vast te leggen. Met als doel natuurlijk om deze beter te begrijpen en te kunnen beheersen. Hun statistische manie (want zo mag je het wel noemen) legde de basis voor het ingenieurswerk in de tweede helft van de 19de eeuw. Dat is prachtig beschreven door Auke van der Woud in zijn boek *Een nieuwe wereld*, waarin hij laat zien hoe op basis van die miljoenen meetgegevens een standaardisering of normalisering tot stand is gekomen die op zijn beurt het fundament leverde van de moderne samenleving.

Al in de verslaglegging van de voorlaatste grote overstromingsrampen, die van de jaren 1775 en 1776, zien we de moderne tendens aanwezig. In de eerste plaats wordt er kritisch gekeken naar de historische overlevering. Niet alle ‘zondvloeden’, zoals de ‘*Grote Cimbrische Vloed*’, worden meer voor waar gehouden, evenmin als de onwaarschijnlijke aantallen slachtoffers uit die verhalen. In de tweede plaats wordt geprobeerd om zoveel mogelijk betrouwbare gegevens

te achterhalen over de gebeurtenissen in de eigen tijd. Omdat er dan nog niet, zoals later in de eenheidsstaat, met gestandaardiseerde vragenlijsten is gewerkt, verschillen de berichten van de informanten soms sterk en is hun mate van geloofwaardigheid ook zeer wisselend. Een halve eeuw later heeft men daar veel meer greep op en we kunnen dus wel zeggen, dat de watersnood van 1825 ook in dit opzicht de eerste ‘moderne’ ramp is geweest. Uit de verslagen blijkt bovendien, dat men het over de oorzaken goeddeels eens was. Die lagen niet alleen in het verbrokkeld dijkbeheer of in het gebrek aan deskundig toezicht, maar ook in de fysische omstandigheden. Het verdwijnen van het oeverland, dat lange tijd de dijkvoet beschermdde, en het uitschuren van de geulen in de Zuiderzee (inclusief het deel dat wij nu de westelijke Waddenzee noemen) werden beschreven en geanalyseerd. De klassieke dijkbouw werd vervolgens in een soort openbaar debat ter discussie gesteld. De dijken waren in die tijd doorgaans erg smal en men begreep, dat die bouwwijze in combinatie met de verdwijning van het voorland een gevaarlijke situatie had opgeleverd. Golfslag en golfploop oefenden bij stormweer een extra zware druk uit op de smalle aarden lichamen waaruit de toenmalige zeedijken feitelijk bestonden. Ook nu praten we weer over het aanleggen of herstellen van vooroevers (recentelijk bij de Hondsbossche Zeewering), maar omstreeks 1825 ging het in de eerste plaats om een glooiender dijktaalud. Een beginsel overigens, dat in Zeeland al eeuwen werd toegepast. Twee Friese boeren brachten onafhankelijk van elkaar een plan in de publiciteit om de dijkvoet te verbreden in plaats van de kruin steeds maar weer te verhogen. Ook de dijkbekleding was onderwerp van discussie. Nog altijd gebruikte men

paalschermen ter verdediging van de teen van de dijk, na de uitbarsting van de paalwormplaag vaak gecombineerd met steenbestorting. Heel wat puin, hunebedden en losse zwerfkeien, maar ook Belgische steensoorten, zijn in de loop van de 18de en vroege 19de eeuw langs de dijken verwerkt. Een andere toepassing van steen, namelijk als bekleding van het dijklichaam zelf, was aarzelend begonnen op een paar dijktracé's langs de Friese en Groningse waddenkust. De combinatie van beide systemen, dus toepassing van een glooiend talud en versteviging met basaltsteen, heeft uiteindelijk tot het type zeedijk geleid dat wij nog altijd kennen. Zonder de ramp van 1825 zou deze waterbouwkundige innovatie ongetwijfeld langzamer zijn verlopen.

Al met al heeft de watersnood van 1825 dus voor het Zuiderzeegebied, maar ook voor heel Nederland veel betekend. De hernieuwde aandacht die deze bijna vergeten episode de laatste jaren heeft gekregen, stemt tot tevredenheid. Nu is nog een hernieuwde verankering nodig in het collectieve geheugen. Er zou eindelijk eens een bescheiden monument moeten komen voor Harmen Groen in Vierhuis, waar hij straal is vergeten. En is er eigenlijk een plek waar de Blankenhammers hun jammerlijk verdronken dorpsgenoten herdenken? De jubilerende *Vriendenvereniging* heeft natuurlijk een eigen monument in de vorm van het internationaal erkende eiland in de polder, dat getuigt van de worsteling met het water. Maar misschien is het echte monument toch dat op de Afsluitdijk. Want we mogen wel stellen, dat wanneer die dijk er in 1953 niet had gelegen, Gerrit van der Heide een andere ankerplaats voor zijn pionierswerk had moeten vinden. Bij een herhaling van de ramp van 1825

zou er van Schokland immers niets meer zijn overgebleven.

###

Deze tekst is een bewerking van de lezing, gehouden op 5 november 2011 in Emmeloord ter gelegenheid van de viering van het 50-jarig bestaan van de vereniging *Vrienden van Schokland*.

Literatuur

- J.C. Beijer, Gedenboek van Neerlands Watersnood, in Februarij 1825. 's-Gravenhage 1826.
- J. van Leeuwen, Geschiedkundig Tafereel van den watervloed en de overstromingen in Vriesland, voorgevallen in Sprokkelmaand 1825. Leeuwarden 1826.
- J. ter Pelkwijk, Beschrijving van Overijssels Watersnood in Februarij 1825. Zwolle 1826. Beredeneerde heruitgave Kampen 2002.
- Frouke Wieringa, Watersnood in Waterland. 27e uitgave van de vereniging *Vrienden van de Hondsbossche*. Edam 2010.
- Auke van der Woud, Een nieuwe wereld. Het ontstaan van het moderne Nederland. Amsterdam 2006.
- F.D. Zeiler, 'Allerdroevigst tafereel'. Een herontdekt ramplied uit 1825. *IJsselacademie* 25 (2002), 38-42.
- Id., 1825: de 'vergeten' watersnood. *Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis* 16 (2007), 19-26.
- Id., Hulpverlening en wederopbouw na de watervloed van 1825. *Historisch Tijdschrift Fryslân* 17 (2011), 18-20.

Allerdroevigst tafereel wegens de overstroming

In Overijssel, hetwelk heeft plaats gehad den 3, 4 en 5 Februari 1825, 't heeft de Vloed nog zes Palm hooger geweest dan in het Jaar 1776, niemand heugende dat er zoo veel rampen en doorbraken der Dijken hebben plaats gehad dan in deze Vloed, hetwelk alles in de Voorrede niet kan gemeld worden maar in de onderstaande treurzang wordt het verder aan den godvreezende lezer verhaald.

Treurzang op de wijs: *Hoe ijdel is de Mensch*

1. Helaas wat droevig lot
Is ons land nu wedervaren
Al door de wil van God
Veel menschen in bezwaren
Ach wat een droefheid groot
Door deze hooge vloed
Veel zielen tot de dood
En heeft verwoest veel vee en goed

2. Wiens hart is niet bedroeft
Wie zou dit niet betreuren
Daar deze snelle stroom
Zoo veel heeft doen
verscheuren
De moeder zocht na haar kind
De man zocht na zijn vrouw
Al haar hulp was te leur
Wiens hart barst niet van rouw

4. Helaas wat droevig ramp
Om kampen kwam gebeuren
En ook om de Stad Zwol
Een christen hart moet treuren
Veel menschen tot er dood
Al 't Vee bijna verplet
Veel huizen neergestort
Veel in de Vloed gezet

7. Een menschenvriend met
Veel moed
Zijn daden moet men prijzen
Hij laad zijn Schip met brood
Om de hongeren te spijzen
Hij spande zijn zeilen aan
Met een weldenkend hart
Het was om de arme lie'n
Te troosten in haar smart

8. Maar 't meeste vee verdrong
Door deze waterstromen
Veel menschen zijn daarin
Bij Grafhorst omgekoomen
Veel huizen en veel vee
En ook in Mastenbroek
Het geleet een woeste zee
In kort was alles zoek

11. Daar heeft ook menig
Mensch
Het leven moeten derven
Met al dat daar in leid
Daar was geen troost te werven
De vloed die rees zoo hoog
Veel klommen in een boom
Snakten na een stuk brood
In deze waterstroom

18. Te Steenwijk of nabij
Daar kwam een dak gedreven
Twintig menschen waren
daarop
Tien hielden noch het leven
Het dak dat scheurde van een
Tien vielen daar van af
En zonken zoo terstond
Al naar het duister graf

19. Men heeft er tien gered
Toen kwam er aangedreven
Een vrouw al op een dak
Drie kinders ook daar neven
Twee waren daarvan dood
Het jongste leefde nog
Op haar doode moeders schoot
Het trachtte nog na 't zog

20. 't Zoog aan de doode borst
Men liet 't kind gaauw zenden
Al bij een zuigende vrouw
Men hoort nog meer ellende
't Is rondom droefheid
't Is overal geweest
In Staphorst en daarbij
En ook in het Rooveen

21. Ik kan van deze ramp
Uw niet meer openbaren
Want ziet mijn hart dat schreid
Over al die doods gevaren
Al die nog zijn in nood
Dat God haar helpen zal
En dat hij haar ondersteund
In haar bedroefd geval

###

Wij zijn niet bang, wij zijn niet bang
Wij zijn niet bang, wij zijn niet bang

Wij zijn de watergeesten van Schokland
Ik van Middelbuurt, zij van Zuidert
Onze mannen voeren op de Schokker
En in al onze armoe waren wij gelukkig.

Niemand kon ons van onze geboortegrond verdrijven
Geen dreiging, geen overheid, geen dwang
Tot de vloed van 1825:
daar zijn wij samen met elf anderen verdronken

en toen te snel vergeten, uitgewist, niet begraven
en als Schokland in 1859 wordt ontruimd
is er niemand meer in onze buurt sindsdien vragen wij om aandacht

Denk aan ons, denk aan ons, denk aan ons

Twee lichtwachters, de twee broers maakten wij krankzinnig
Niet dat we dat wilden we klopten enkel aan, we klopten, klopten
We wilden aandacht
We wilden ze niet krankzinnig maken maar ze vertrokken
En toen waren wij nog alleener

Uiteindelijk waren daar Gerrit en Klaske van het museum
Die lieten zich de kop niet gek maken
Maar we wilden meer aandacht, we klopten, klopten
En in 1959 begon de omslag, de kentering; er kwam reuring

De studenten, de Entse fanfare met het lied: Wij zijn niet bang!
En we voelden een verbetering in ons lot,

En sinds oktober 1961 zijn we tot rust gekomen
We worden herdacht met dank aan u vrienden
Onze Schoklandse vrienden, u met uw allen

Het enige wat we nu nog aan u willen vragen
En dan laten wij u ook 's nachts met rust
Voorzitter, kunt u de statuten er op na slaan
Of u twee watergeesten van Schokland erelid van de Vrienden van Schokland kunt maken?
Zij van Zuidert en ik van Middelbuurt
Als dat kan beloven wij u met rust te laten

###

Rata Kloppenburg en Lucy Legeland van Muziektheater Firma Weijland tijdens de voordracht van het lied over de Watersnood van 1825.

www.firmaweijland.nl

Het lied Wij zijn niet bang over de twee watergeesten van Schokland is speciaal voor het VvS-jubileum geschreven. De twee watergeesten zijn nu erelid van de Vrienden van Schokland.

“Net als onze vereniging: een klein beetje rommelig, maar erg gezellig”¹

Harrie Scholtmeijer

Hieronder het verslag dat onze voorzitter maakte nadat hij alle 50 jaargangen van De Vriendenkring heeft doorgelopen. Hieruit heeft hij de meest markante momenten samengevat.

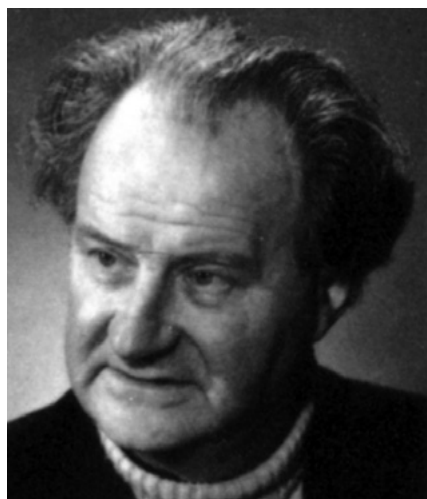
Het artikel leest als een korte historie van onze vereniging

Harrie Scholtmeijer schreef in 1987 het boek Namen in de Noordoostpolder, waarna er nog 150 publicaties (boeken, artikelen) volgden, o.a.

Het Nederlands van de IJsselmeerpolders en het Woordenboek van de Overijsselse Dialecten. Sedert 2008 is hij voorzitter van de Vrienden van Schokland.

De vereniging *Vrienden van Schokland* werd op 11 oktober 1961 opgericht als *Vereniging van Vrienden van het Museum voor de IJsselmeerpolders*². De aanleiding zou zijn de roof van enkele voorwerpen uit het buitenterrein van Schokland door studenten uit Kampen, twee jaar eerder. De beheerder van het museum, Gerrit van der Heide, kwam achter de verblijfplaats van die voorwerpen, en haalde ze met veel publicitair vertoon terug naar Schokland. In de toekomst mocht dat niet meer gebeuren: een vereniging van *Vrienden* zou voortaan

Gerrit Daniël van der Heide (1915-2006)

1 C.C. Groothoff, in De jaarlijkse Algemene Ledenvergadering, *De Vriendenkring* 16 (1977), nr. 3, p. 5-8.

2 Aanvankelijk was er maar één museum in de IJsselmeerpolders; de naam *Vrienden van het Museum voor de IJsselmeerpolders* wordt soms wel uitgebreid met: *te Schokland*, of (*Schokland*). Vanaf 1972 verschijnt de naam *Vrienden van de Musea voor de IJsselmeerpolders*; de andere musea zijn dan het Scheepsarcheologisch museum voor de IJsselmeerpolders in Ketelhaven, en het Expositiegebouw Lelystad-Haven van de *Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders*. Als dit laatste museum, later omgedoopt tot *Nieuw Land*, na de brand van 1 oktober 1987 wordt herbouwd, wordt er een aparte vereniging *Vrienden van Nieuw Land* opgericht, waarin de VMJ participeert (Jaarverslag 1988, *De Vriendenkring* 29 nr.1, p. 5-7). De kennelijk wat verwaterde contacten met het museum Ketelhaven worden begin jaren negentig weer aangehaald. Vanaf 1987 staat in het Jaarverslag weer *Museum* in het enkelvoud, in de ondertitel van *De Vriendenkring* echter nog steeds *Musea*.

waken over (Museum) Schokland. Het is duidelijk dat er van Kamper zijde sprake was van een studentengrap, maar in hoeverre we de reactie daarop helemaal serieus moeten nemen, is nog maar de vraag. Een vermoeden van inscenering wordt ingegeven door het feit dat bij de terugkomst van de voorwerpen al een proclamatie (gedateerd 7 oktober 1959) klaarlag, waarop 74 personen verklaarden vriend van het museum te willen zijn. Van der Heide, van huis uit journalist, moet beseft hebben dat de studentikoze ‘diefstal’ de publiciteit zou genereren die zo’n vereniging een vliegende start gaf. Maar van begin af aan zal duidelijk zijn geweest dat de vriendenclub nooit kon functioneren als een burgerwacht (Attentie Buurtpreventie!) die bij nacht en ontij Schoklands eigendommen zou beschermen tegen nieuwe aanvallen van roofzucht. Eerder zal Van der Heide zijn museum, de kinderschoenen ontgroeid, hebben willen omringen met een kring van vrienden zoals die bij andere musea gebruikelijk is. Die vrienden kunnen dan het museum bijstaan, met aankopen, met het beïnvloeden van de politieke en publieke opinie, met het verrichten van hand- en spandiensten etc., maar het voornaamste is wel, dat in zo’n vereniging een museum zijn educatieve taak ten uitvoer kan brengen. Van der Heide dacht daar niet geringschattend over: “Naast de bewarende, conserverende functie van het museum is deze permanente opvoeding tot belangstelling voor heden en verleden buiten de allernoodzakelijkste levensvoorwaarden om, de belangrijkste taak. De bewaring staat in dienst daarvan. Deze heeft slechts zin in combinatie met deze permanente opvoeding, wordt slechts om derwille daarvan in het nu en/of in de toekomst behartigd.”³ De

3 G.D. van der Heide, Museum-Musea. *De Vriendenkring* 13 (1974), nr. 2, p. 4-6.

vrienden zijn er niet voor het museum, maar het museum is er voor het publiek, van wie de *vrienden* de harde kern zijn.

Het museum

Over dat museum moet hier nog iets gezegd worden. De oorsprong ligt, als bij zoveel zaken in de Noordoostpolder, in de Wieringermeer. Deze Zuiderzeepolder viel in 1930 droog, en bij het in cultuur brengen stootte men wel eens op een oudheidkundige vondst, wanneer bijvoorbeeld op die plaats een schip was vergaan. Aanvankelijk bracht men die vondsten naar het Westfries Museum in Hoorn of het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden. Rond 1935 was inmiddels duidelijk geworden dat er zó veel in de polder gevonden was,

Kopie van het grote papieren plakkaat dat op de legendarische avond van 7 oktober 1959 op Schokland was opgehangen en waarop vele aanwezigen spontaan hun handtekening zetten.

Het originele plakkaat is waarschijnlijk op de woelige avond met de Kamper studenten verloren gegaan.

Deze kopie is mogelijk ondertekend tijdens de oprichtingsvergadering op 11 oktober 1961 in Emmeloord.

dat men van een eigen, zelfstandige collectie zou kunnen spreken. Vanzelfsprekend moest die collectie dan wel aangevuld zijn met wat men inmiddels naar Hoorn en Leiden had gebracht. De musea werden benaderd met het verzoek tot teruggave van de bodemschatten, maar die voelden daar niet veel voor. Wijs geworden door de ervaringen in de Wieringermeer (zoals zo vaak) besloot men bij het in cultuur brengen van de Noordoostpolder het beheer van de bodemvondsten in eigen hand te houden. Aanvankelijk onder leiding van P.J.R. Modderman (van 1941 tot 1946) en later onder leiding van G.D. van der Heide werd het oudheidkundig bodemonderzoek in de Noordoostpolder opgezet. De daaruit voortvloeiende collectie werd eerst bewaard in een lokaal van het gemeentelijk lyceum te Kampen, toen verplaatst naar de zolder van het Pesthuis (waar nu de IJsselacademie

haar kantoor- en vergaderruimte heeft – de Landbouwkundige Afdeling en het (arbeids)bureau van Knipmeijer zaten op de begane grond), en in 1947 verhuisde de collectie naar het kerkje, dat tot dan toe als paardenstal en opslagloods had gediend.⁴ Die functies had het kerkje in afwachting van de sloop, die de Directie voor ogen stond. Toen echter een gezelschap bestaande uit hoge Friezen (onder wie de Commissaris der Koningin en enkele gedeputeerden) op 29 juli 1946 door landdrost Smeding op het voormalige eiland werd rondgeleid, merkte een van hen op, dat het toch wel zonde was om het kerkje als paardenstal te gebruiken, en daarna te slopen: het zou behouden moeten blijven! Die opmerking bracht Smeding op de gedachte er een museum voor de collectie poldervondsten van te maken.⁵

De oprichting en het eerste bestuur

Voorafgaande aan de officiële oprichting op 11 oktober 1961 werd er op 2 oktober een brief gestuurd aan de diverse scholen in de Noordoostpolder. In de brief werden de leerkrachten van de scholen uitgenodigd om naar de oprichtingsavond te komen. In de leerkrachten zag men de potentiële leden, maar ook zouden zij belangstelling kunnen wekken bij de door hen onderwezen jeugd. De vereniging was van het begin af een sterk educatieve taak toebedacht, zoals ook blijkt uit de woorden van Van der Heide die aan het begin van dit artikel zijn aangehaald, en bij educatie dacht men toen primair aan de jeugd. De daadwerkelijke oprichting vond dus negen dagen later, op een

4 De geschiedenis van het Museum voor de IJsselmeerpolders. *De Vriendenkring* 1967-2, p. 3-6 (auteur onbekend, wrsch. Van der Heide).
5 A.P. Minderhoud, Brief over Schokland. *De Vriendenkring* 10 nr. 2, juli 1971, p. 6-7.

De stand van de Vrienden van Schokland op zaterdag 5 november op de jubileumbijeenkomst ter gelegenheid van 50-jarig bestaan van de vereniging in Zaal 8 van de Nieuw Jeruzalemkerk aan het Cornelis Dirksplein in Emmeloord. In Zaal 5 werd op 11 oktober 1961 de vereniging opgericht.

De oprichting van de vereniging werd op 11 oktober 1961 een feit. Het eerste bestuur van de vereniging bestond uit de volgende personen: M.J. van Asma (Bant), L. F. Beukema (Bant), J. A. Grootenhuis (Emmeloord), mevr. K. C. v. d. Linden-v. d. Linden (Creil), F. Polter (Emmeloord), mevr. T. Togtema-Sikma (Marknesse) en G. Tory (Emmeloord), de heer G. D. v. d. Heide werd adviserend bestuurslid.

Het oprichtingsbestuur van de vereniging in 1961. (Bron: krant Het Nieuwe Land)

woensdagavond⁶, plaats in de zalen 5 en 6⁷ van het Gereformeerd Centrum (bij de Nieuw Jeruzalemkerk) in Emmeloord.

Op het programma van die avond stonden, na het welkomstwoord, een voordracht van Van der Heide over ‘Het museum in de nieuwe gemeenschap’ en de vertoning van de film ‘De lage landen’, waarin (in kleur) de strijd tegen het water en de inpolderingen werden verbeeld. Er melden zich een kleine vijftig leden aan, iets minder dus dan de 74 die twee jaar daarvoor bij proclamatie hadden verklaard dat ze vriend van het museum wilden zijn. Bijna twee maanden later trad de Vereniging voor het eerst naar buiten, op een vogelshow die van 29 november tot 2 december 1961 gehouden werd, eveneens in het Gereformeerd Centrum te Emmeloord. Bij de stand met opgezette vogels konden men zich opgeven als lid of jeugd lid.⁸

Uit de kleine vijftig leden die zich op 11 oktober aangemeld hadden, werd een bestuur gevormd. De allereerste voorzitter van de vereniging was ir.

J.A. Grootenhuis uit Emmeloord⁹, de penningmeester G. Tory (Emmeloord), en de secretaris mw. K.C. van der Linden-van der Linden¹⁰ (Creil). Mevrouw Van der Linden was predikantsvrouw, en als adres van de vereniging zien we in die dagen dan ook vermeld: Hervormde Pastorie te Creil¹¹. Blijkbaar wist de postbode dan genoeg. Het bestuur bestond verder uit M.J. van Asma (Bant), L.F. Beukema (Bant), F. Polter (Emmeloord), en mw. T. Togtema-Sikma (Marknesse).

Museumbeheerder G.D. van der Heide werd adviserend bestuurslid. Dat bleef hij ook nadat hij in 1974 van het voormalige eiland Schokland vertrok naar Andijk, omdat hij adjunct-directeur van het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen was geworden. Bij zijn afscheid kreeg Van der Heide de gouden erepenning van de Gemeente Noordoostpolder. Het adviseurschap van Van der Heide (die later weer in de buurt, t.w. Kallenkote, zou komen wonen) bleef bestaan tot diens dood in 2006, en heeft dus in totaal vijfenveertig jaar omvat.

De ontwikkeling van het ledental

6 De eerste uitgave van *De Vriendenkring* meldt abusievelijk 11 november 1961. Het misverstand dat de Vereniging op de elfde van de elfde is opgericht, is lang blijven bestaan...

7 Het ging om de “catacomben tussen de zuilen onder de Gereformeerde Kerk van Emmeloord.” (Grotenhuis 1972, p. 9). *Zaal 5* is daar nog steeds te vinden. *Zaal 6* was met een gordijn van *Zaal 5* gescheiden, en kon (bijvoorbeeld op die gedenkwaardige 11de oktober) bij *Zaal 5* getrokken worden. Toen het gordijn verdween, ging *Zaal 6* op in *Zaal 5*.

8 Vogelshow 1961, *De Vriendenkring* 42 (2002), nr. 1, p. 6-7.

9 Het is een merkwaardige speling van het lot dat het bestuur vijftig jaar later een B.J. Grotenhuis telt.

10 Naar het taalgebruik van die dagen ‘secretaresse’ genoemd.

11 Bijvoorbeeld in het colofon van *De Vriendenkring* 3 (1964), nr. 2, p.1. Het was in die tijd gebruikelijk: wie vanaf 1965 bijdragen naar *De Vriendenkring* wilde sturen, moest dat doen naar Mevr. T. Togtema-Sikma, “De Blokke”, Marknesse. De Hervormde pastorie was (is) overigens te vinden op de Galamalaan 35, De Blokke was Oosterringweg 4.

In de eerste jaren groeit de vereniging als kool. Als eerder gezegd begint het met een kleine vijftig leden, maar een jaar later, op 20 juli 1962, zijn er al 175 leden. In de eerste jaargang van *De Vriendenkring* worden ze, in de rubriek ‘Wie onze vrienden zijn’, bijna allemaal persoonlijk genoemd¹². Hoewel geen lid, staat op de lijst staat ook dr. ir. S. Smeding, de landdrost die aanvankelijk het Schokker kerkje wilde slopen, maar door een opmerking van een Friese gedeputeerde op de gedachte van een museum werd gebracht. Een lid betaalt in die dagen 3 gulden per jaar, maar er zijn twee mogelijkheden om minder te betalen: jeugdlid of huisgenootlid. Door een rondzendactie naar de scholen heeft men er al blijk van gegeven de jeugd een belangrijke plaats binnen de vereniging toe te denken, en die belangstelling voor de jeugd krijgt een vervolg in de introductie van het jeugdlidmaatschap, een lidmaatschap waarvoor men een gereduceerd bedrag betaalt. In de begintijd is de belangstelling van de jeugd wel groot geweest. In 1962 zijn van de 175 leden er 68 jeugdlid: bijna 40%! Dat goedkope jeugdlidmaatschap bestaat nog steeds, maar heeft de vergrijzing van het ledenbestand niet kunnen stoppen. Al in 1981 wordt opgemerkt dat de vereniging veroudert.¹³ Jeugdlid kon je overigens tot je 21ste jaar blijven; was je ouder, maar woonde je op hetzelfde adres als een gewoon lid (bijv. je echtgenoot(e)) dan kon je gezinslid of huisgenootlid worden. Daar zijn in de beginjaren nog niet

12 *De Vriendenkring* 1 (1962), nr. 2 p. 10-11, nr. 3. p.11, nr. 4 p. 12. Ondanks het “wordt vervolgd” onder de laatste naam (Jan Stienstra) verschijnt de rubriek daarna niet meer, zodat leden van wie de achternaam begint met T, U, V, W, X, Y of Z hun naam niet in het blad hebben gezien.

13 *Beste Vrienden, De Vriendenkring* 20 (1981), nr. 2, p. 2-3.

zoveel. In het al genoemde overzicht uit 1962 zijn het er maar twee (L. Bunk en mw. Fortuyn), maar ook hier is er in de eerste tien jaar een flinke groei: aan het eind van 1972 zijn het er 67, dat is 12 % van het hele ledenbestand.

In de beginjaren betaalden de jeugdleden maar eenderde van het lidmaatschapsgeld dat een gewoon lid betaalde. In onze tijd betaalt een jeugdlid zelfs maar een kwart van het gewone lidmaatschap. Dat is nog altijd niet kostendekkend, en het feit dat men andere leden dus laat betalen voor de jeugdleden (en die andere leden doen dat zonder morren), geeft wel aan hoe er steeds is gedacht over het belang van jongeren in de vereniging. Gezinsleden betaalden in de beginjaren de helft van de gewone contributie, nu is dat eenderde. Het lidmaatschap is dus in een halve eeuw wel duurder geworden¹⁴, maar voor jeugd- en huisgenootleden is het dus relatief goedkoper geworden. De stijgende lijn in het totale ledental wordt gedurende de eerste tien jaren volgehouden, zoals blijkt uit het volgende overzicht:

datum – volwassen leden – jeugdleden – totaal			
20 juli 1962	107	68	175
1 juni 1965	176	121	297
21 febr. 1972	407	126	533

In de eerste tien jaar heeft zich dus een vertienvoudiging van het ledental voorgedaan.

14 Nu betaalt men 15 euro per jaar, omgerekend in guldens is dat 33 gulden, een verelfvoudiging ten opzichte van 1962. Nog altijd wordt de contributie voor deze vereniging doorgaans tamelijk laag gevonden, maar als men bedenkt dat de kosten van het levensonderhoud sinds 1962 vervijfvoudigd zijn, wordt duidelijk dat de contributie in 1962 helemaal spotgoedkoop was. (met dank aan David Roemers)

Bestuurs- en redactieleden in de afgelopen vijftig jaar

Het onderstaande overzicht van bestuursleden van V.M.IJ./V.v.S. en redactieleden van de Vriendenkring is gebaseerd op vermeldingen in De Vriendenkring. Bestuurswisselingen worden, zeker in de beginjaren maar heel weinig gemeld, zodat het overzicht op dit punt zeker incompleet is. Afdelingsbestuurders zijn niet in het onderstaande overzicht opgenomen. Aanvullingen en correcties zijn welkom bij de redactie.

- Aalsburg, J.J.H. van: bestuur 1979-1996, interim-voorzitter 1986
Asma, M.J. van: bestuur 1961-1963
Benthem, J.P. van: redactie 1964-1970
Berg, E.W.: eerste secretaris 1973-1975, tweede secretaris 1975
Beukema, L.F. redactie 1962-1969 (pseudoniem Elf B.), redactiesecretaris 1962-1964, bestuur 1961-1970
Bloem-de Vries, mw. E.G. de: secretaris 1969-1971¹
Boer, E. de: bestuur 1996-1999, voorzitter 1999-2008
Bolle, C.J.: bestuur 2003-heden
Braams, B.W.: secretaris 1986-1991
Brommer, B.: bestuur 1978-1984, secretaris 1980, penningmeester 1982 en 1984
Bulk, G.W.: redactie 1994-heden
Derksen, W.B.G.: voorzitter 1987-1999
Ebbing-Snelten, mw. M.Th.: redactie 1982-1994; bestuur 1986-1991
Geestman, mw. C.: redactie 1990-1995
Gorter, K.: voorzitter 1971-1973, vice-voorzitter 1974-1975
Griend, R.P. v.d.: redactie 1964-1967
Grootenhuis, J.A.: voorzitter 1961-1970, redactie 1962-1964, ere-voorzitter 1971-1992 (overleden 17 mei 1992)
Grothoff, C.C.: vice-voorzitter 1973, voorzitter 1974-1982
Grotenhuis, B.J.: bestuur 2003-heden
Haeck, J.: redactie 1969-1970
Ham, B.E. van: bestuur 1965, secretaris 1966-1969
Hamer, R.J.: bestuur 1977
Harmsel, mej. G. ter: bestuur 1969-1987; redactie 1967-1994; redactiesecretariaat 1969-1994 (met een korte onderbreking eind 1976-begin 1977; zie Laudy; in 1 Alleen in nr. 1 van 1969; in nr. 3 is het weer Van Ham!
- 1986 en 1987 is het redactie-adres dat van Selles)
Heide, G.D. van der: adviseur 1961-2006 (overleden 18 sept. 2006)
Hendrix-Mocking, mw. C.: secretaris 2006-heden
Hersevoort, T.V.: bestuur (ledenadministratie) 2010-heden
Hollestelle, J.H.: bestuur 2001-heden, redactie 2002-heden
Jensma-van der Veen, mw. G.C.: secretaris 2002-2005
Joosten, L.J.M.: penningmeester 1996-1997 (overleden op 8 november 1997)
Kalter-van Asten, mw. E.M.T.: penningmeester 1974-1977
Kemmeren, P.J.: bestuur 1965-1966
Kloosterman, H.: adviseur 1998-heden
Laan, J. van der: secretaris 1981-1987
Laudy, W.P.V.: redactie 1976-1978, redactiesecretariaat 1976-1977
Linden-van der Linden, mw. K.C. van der: secretaris 1961-1966
Lummel, C.W.J. van: penningmeester 1997-2008
Munneke, A.R.: bestuur 1999-2000 (overleden 1 november 2000)
Nammensma, J.: bestuur 1995-1997
Oosterhoff, W.: adviseur 1984-1995
Otterman-Beldman, mw. A.: secretaris 1975-1979
Panhuysen, J.A.M.: redactie 1968-1989 (overleden op 9 mei 1989)
Peutz, H.R.J.J.: bestuur 1963
Plaisier, A.: penningmeester 1984-1996
Pol, A.: redactie 1990-2002; bestuur 1992-2001; redactiesecretariaat 1994-2001
Polter, F.: bestuur 1961
Prins, A.: redactie 1986-1988
Reeden, J. van: bestuur 1977-1987 (overleden op 10 november 1987)
Reinders, P.: redactie 1988-2008
- Roemers, D.: penningmeester 2008-heden
Romeyn-van Dijk, mw. C.M.J.: redactie 1964
Rommens, J.A.W.: redactie 1971-1974 en 1979-1989; bestuur 1970
Schilder, G.J.H.: bestuur 1988-2001 (tijdelijk secretaris 1996-1998)
Scholtmeijer, H.: redactie 2002-heden, voorzitter 2008-heden
Selles, A.: redactie 1970-1995, bestuur 1973-1978
Sloot-Snijders, mw. L.: bestuur 2004-2010 (vanaf 2005 ledenadministratie)
Straaten, H.J. van: bestuur 1997-1998, secretaris 1999-2002
Suidgeest, C.P.J.: bestuur 1991-2002
Suidgeest-Pijlman, mw. J.M.E.: redactie 1994-2010, redactiesecretaris 2002-2010
Togtema-Sikma, mw. T.: bestuur 1961-1969, redactiesecretaris 1964-1969
Tory, G.: penningmeester 1961-1971
Veenink, mw. H.A.: redactie 2005-2011
Veldman, J.: secretaris 1991-1995
Venema, J.: bestuur 1977-1991
Verhoeven, B.: voorzitter 1982-1987
Vermeulen, J.W.G.: penningmeester 1966-1973
Vis, J.: bestuur 1972-1979
Vliet, mej. E.G. van: bestuur 1970, secretaris 1971-1975 (in 1973 tweede secretaris, na E.W. Berg)
Werner, H.: bestuur 1979-1994
Wiedhaup, C.J.J.: vice-voorzitter 1975, bestuur 1975-1978
Wijnbelt-van Vessem, mw. H.: bestuur 1995-2004 (vanaf 1996 ledenadministratie)
Wildeboer, J.: redactie 1994-2003
Wouters, L.J.A.: redactie 1972-1983
Ypma, A.: bestuur 1986-1990
Zwaag, S. v.d.: redactie 1964-1965

Een oud probleem is, dat de vereniging weliswaar veel leden telt, maar dat daarvan maar een klein deel actief is. Op de jaarvergadering met excursie (naar Elburg) die het bestuur op zaterdag 5 mei 1973 had georganiseerd, kwamen slechts 30 van de in totaal 565 leden af. De overige 95 procent van de leden heeft de uitnodiging voor de jaarvergadering en de excursie op de vijfde mei naast zich neer gelegd. In het jaarverslag van 2001 wordt het hoogste ledental uit de geschiedenis gemeld: 740. Er wordt dan niet gespecificeerd naar gewone leden en huisgenootleden. Dat is wel het geval in het jaarverslag over 2004: er zijn dan 533 gewone leden en 202 huisgenootleden. De categorie jeugdleden is al jaren krimpende, en nadert tegenwoordig het nulpunt. Overigens moet bij ledentallen boven de 700 wel rekening gehouden worden met een vervuild bestand, met heel wat leden die om wat voor dan reden dan ook al enige tijd niet meer betaald hebben. De opgave van 647 betalende

leden, inclusief huisgenootleden, in het jaarverslag over 2005, doet realistischer aan.

Per polder een afdeling

In de oorspronkelijke naam van de vereniging was dan wel sprake van IJsselmeerpolders, in het meervoud, maar aanvankelijk was de vereniging vooral een Noordoostpolderse aangelegenheid. Het hele bestuur was in de beginjaren uit de Noordoostpolder afkomstig. Wie naar Oost-Flevoland vertrok (bestuurslid van het eerste uur Asma deed dat in 1962, om hoofd te worden van de R.-K. school in Dronten), vertrok ook uit het bestuur.¹⁵

Halverwege de jaren zestig, als de kolonisatie van deze polder een jaar of tien aan de gang is, verandert dat. Op 15 juni 1967 wordt een aparte afdeling Oostelijk-Flevoland opgericht. De komst van een aparte afdeling Oostelijk-Flevoland duidde erop dat men zich getalsmatig kennelijk sterk genoeg voelde¹⁶, maar dat was niet de

Lezing van bergingsofficier Zwanenburg in het Museumkerkje van Schokland op donderdag 19 november 2009 over Vliegtuigarcheologie.

aanleiding. Die werd gevormd door een lezing van Van der Heide, op 9 mei van dat jaar in Dronten, waarin hij wees op de waarde van het drooggevalen Flevoland in archeologische en geologische zin. Bij die lezing bleken 25 mensen bereid te zijn lid te worden van een eigen Flevolandse afdeling, en iets meer dan een maand later was die Flevolandse afdeling een feit. Het (voorlopige) bestuur werd gevormd door mevr. J. de Koning-Kiers (in wier woning aan de Noord in Dronten de afdeling was opgericht), ir. K. Gorter, J. Vis, ds. P. van Lent, P. Kelder, J. A. M. Panhuysen, R. Kuiper en drs. J. Haeck. De laatste was, vanwege een vakantie, niet bij de oprichtingsvergadering aanwezig. Reeds op 27 juni riep men een algemene ledenvergadering bijeen in de hallen van Ketelhaven. Op een volgende vergadering, van 12 december, werd het bestuur van de afdeling Oost-Flevoland daadwerkelijk geïnstalleerd. Dat was hetzelfde als het voorlopige bestuur, met uitzondering van mevrouw De Koning en de heer Kelder. Niet in het voorlopige, maar wel in het definitieve bestuur zaten H. Bonenschansker en A.G.B. Stempher. De laatste bleek toch te weinig tijd te hebben, en zijn plaats werd overgenomen door mevrouw L.J.H. Kruithof-Keur, die secretaris én penningmeester werd. Voorzitter van de afdeling Oost-Flevoland werd ir. K. Gorter.

Ondanks de snelheid waarmee de ontwikkelingen in Flevoland plaatsgrepen, voelt het (hoofd)bestuur zich niet overvallen of bedreigd. Integendeel, men ziet de lokale afdeling niet als afsplitsing maar als vertakking, waarmee een verfijnd

netwerk kan worden opgezet¹⁷. En het past in de demografische groei van de nieuwe polder: van zo'n grote bevolking kan men niet verwachten dat die zich maar op de Noordoostpolder blijft richten. Voor Oost-Flevoland wordt al gezocht naar een eigen vergader- en bergruimte in Ketelhaven. Over een eigen tijdschrift wordt niet gesproken; in plaats daarvan neemt Swifterbanter J.A.M. Panhuysen in 1968 zitting in de redactie van *De Vriendenkring*. In 1969 wordt hij gevolgd door J. Haeck uit Dronten, die in 'Beste *Vrienden*' van het herfstnummer verwelkomd wordt als "de tweede vertegenwoordiger uit Flevoland". Het aandeel van de Flevolandse blijft sindsdien groeien: door het vertrek van oude en de komst van nieuwe redactieleden en ook de verhuizing van reeds aanwezige redactieleden naar de Flevopolder is er in 1980 nog maar één redactielid afkomstig uit de Noordoostpolder.¹⁸ Vijftien jaar later bestaat de redactie overigens weer volledig uit inwoners van de Noordoostpolder. De verhuizing van mw. Geestman naar Lelystad, in 1995, is voor haar zelfs reden het lidmaatschap van de redactie te beëindigen, zoals ruim dertig jaar daarvoor voor Asma de verhuizing naar Dronten aanleiding was om uit het bestuur te gaan.

Nog voor de installatie van het officiële Flevolandse bestuur had een delegatie al contact gehad met het 'hoofdbestuur', zoals Grootenhuis

17 Wel roept Grootenhuis (1972) op om de dingen die gezamenlijk gedaan kunnen worden, ook samen te doen. Het gevaar van activiteiten die per afdeling worden georganiseerd, is dat men niet alleen de andere polder overslaat, maar ook alle leden buiten de polders, die niet in een afdeling georganiseerd zijn.

18 *Beste Vrienden*, *De Vriendenkring* 19 (1980) nr. 1, p. 2-3

De Vriendenkring,
het cultuur-
historische tijdschrift
van de vereniging
Vrienden van
Schokland
Zoals het er de
laatste jaren heeft
uitgezien.

c.s. in 1968 plotseling genoemd werden, op 26 oktober 1967 ten huize van secretaris Van Ham aan de Ploegstraat 11 in Nagele. Door het ontstaan van de afdeling Oost-Flevoland was de status van het oorspronkelijke bestuur, volledig gerekruteerd uit de Noordoostpolder, niet helemaal duidelijk: is dat voortaan een bestuur van uitsluitend de afdeling Noordoostpolder (die eigenlijk niet eens bestaat), of is het een hoofdbestuur waaronder een afdelingsbestuur ressorteert? Het probleem is bovendien, dat de vigerende statuten de nieuwe constructie met een aparte afdeling niet toelaten. Dan moeten de statuten maar gewijzigd worden, en naar goed vaderlands gebruik wordt daartoe een commissie ingesteld, met daarin Grootenhuis en Van Ham uit het "oude" bestuur en mevrouw De Koning (dan nog bestuurslid) en Gorter uit het Flevolandse bestuur. Die commissie adviseert dat er per polder afdelingen moeten komen, en een hoofdbestuur, waarin alvast ook maar zetels zijn gereserveerd voor afdelingsbestuurders uit Zuid-Flevoland en Markerwaard. Zo ver is het in 1968 allemaal nog niet, en in afwachting van de statutenwijziging

treedt het afdelingsbestuur van Oost-Flevoland op met machtiging van het bestuur van de Noordoostpolder, zoals het hoofdbestuur nu opeens weer heet. En ook de cursussen blijven voorlopig op Schokland gegeven worden.¹⁹

Het oude 'hoofdbestuur' wordt pas in 1969 wat minder exclusief een aangelegenheid van de Noordoostpolder²⁰. In dat jaar treedt Van Ham af, en het bestuur krijgt een nieuwe secretaris in de persoon van mevrouw E.G. Bloem-de Vries, uit Dronten. Ir. Gorter, voorzitter van de Flevolandse afdeling, wordt in 1971 de opvolger van Grootenhuis en daarmee voorzitter van de gehele vereniging. Het bestuur krijgt begin jaren zeventig ook een vice-voorzitter, en dat is ir. C.C. Groothoff, voorzitter van de afdeling Noordoostpolder (die dan dus een eigen bestuur heeft). Er zijn in het hoofdbestuur ook twee secretarissen: de eerste, E.W. Berg, is secretaris van de afdeling Oost-Flevoland, de tweede, mej. E.G. van Vliet is secretaris van de afdeling Noordoostpolder²¹ (en voor die tijd de enige secretaris van de vereniging). Het ideaal van een hoofdbestuur dat bestaat uit representanten van de afdelingsbesturen is daarmee

19 J.A. Grootenhuis, Welkom Afdeling Oostelijk Flevoland, *De Vriendenkring* 7 (1968), 1, p. 4-5; J. Panhuysen, Oprichting van de afdeling O. Flevoland van de *Vrienden* etc. etc. te Dronten, en wat de activiteiten waren. *De Vriendenkring* 7 (1968), 1, p. 5-9.

20 Er is in dat jaar een *Algemene Jaarvergadering* (op 22 april in het Museum Schokland) en een *Vergadering* van de afdeling O. Flevoland (op 14 januari in Lelystad-Haven). De jaarvergadering in het jubileumjaar (10 april 1972) meldt een *Algemeen Bestuur*, een *Afdelingsbestuur O.-Flevoland* en een *Afdelingsbestuur N.O.Polder*.

21 Zij woont overigens in Kampen. In de praktijk blijft mej. Van Vliet, steevast aangeduid als 'secretaresse', het secretariaatswerk doen. De functie van eerste secretaris is meer bestuurlijk-ceremonieel.

grotendeels gerealiseerd²². In 1975 is de voorzitter van de afdeling Noordoostpolder (Groothoff) ook voorzitter van het hoofdbestuur, terwijl de voorzitter van de afdeling Oost-Flevoland vice-voorzitter is. Ook de secretarissen wisselen dan van plaats: de secretaris van de afdeling Noordoostpolder is nu eerste secretaris, de secretaris van Flevoland voortaan tweede secretaris. Waarschijnlijk lag dat van tevoren allemaal al zo vast, want “het punt bestuurswisseling brengt de tongen van de leden niet los.”²³

In 1976 is de tijd van twee afdelingsbesturen en één hoofdbestuur voorbij: voortaan wordt er gewerkt met één verenigingsbestuur, waarin nog wel elke regio, maar ook elke werkgroep vertegenwoordigd is.²⁴ Wel worden er in 1977 lezingen gegeven in Lelystad, maar in 1978 is men weer terug op Schokland.²⁵ Nog in de jaren negentig heeft het bestuur een voorzitter uit de Noordoostpolder (Derksen) en een vice-voorzitter uit de Flevopolder (Van Aalsburg), maar in hoeverre dit toeval is, dan wel een voortzetting van een eens bewust geconstrueerde constellatie (waarvan men zich later niet meer bewust is), is onduidelijk. Als Van Aalsburg in 1996 aftreedt als vice-voorzitter, wordt hij opgevolgd door De Boer uit de

Noordoostpolder. Het bestuur telt dan nog maar één lid uit Oost-Flevoland, t.w. J. Nammensma. In 1997 vertrekt hij uit het bestuur, en wordt opgevolgd door Van Straaten uit Emmeloord: dertig jaar na de oprichting van een eigen Flevolandse afdeling is het bestuur van de vereniging en de redactie van *De Vriendenkring* weer bijna geheel in handen van inwoners van de Noordoostpolder.²⁶

De Vriendenkring

Het is al een paar keer genoemd: het verenigingsblad met de naam *De Vriendenkring*. De eerste secretaris, mevrouw Van der Linden, was als gezegd predikantsvrouw te Creil. In die tijd vonden de bestuursvergaderingen nog plaats bij de bestuursleden thuis (vanaf 1974 gebeurt dat op Schokland), en het was in de Hervormde pastorie van Creil dat er een besluit werd genomen tot de oprichting van een verenigingsblad, *De Vriendenkring*, en dat de redactie van dat blad werd samengesteld. Zelf ging mevrouw Van der Linden geen deel uitmaken van die redactie; dat deden wel voorzitter Grootenhuis, Van Asma en Beukema, de laatste als redactiesecretaris. Zijn redactionele bijdragen (‘Beste Vrienden’) ondertekende deze L.F. Beukema meestal met Elf B. De allereerste redactie bestond dus geheel uit bestuursleden; later zijn bestuur en redactie geheel zelfstandige organen geworden, maar vanaf 1986 heeft de redactie een vaste plek in het bestuur (of het bestuur heeft een vaste plek in de redactie), met als eerste vertegenwoordiger mw. M. (Miep) Ebbing-Snellen.

²⁶ Nadien neemt J. H. Hollestelle nog zitting in het bestuur en redactie; hij woont buiten de Noordoostpolder (nl. in Kampen), maar groeide wel in de Noordoostpolder op. De vertegenwoordiger van de werkgroep geologie, B.J. Grootenhuis, woont in Houten (prov. Utrecht).

²² De vlaggen wapperden, *De Vriendenkring* 12 (1973), nr. 3, p. 9-11.

²³ De algemene vergadering van 3 mei 1975, *De Vriendenkring* 14 (1975), 3, p. 5-7.

²⁴ Beste Vrienden, *De Vriendenkring* 15 (1975), 3, p. 2. Op het omslag van dat nummer staat: n.o.p. + ofl. = EEN! In onze tijd zijn nog altijd de werkgroepen vertegenwoordigd in het bestuur, maar wordt er niet meer gelet op vertegenwoordiging per regio. Net als in de begintijd is de vereniging een sterk Noordoostpolderse aangelegenheid.

²⁵ Algemene Ledenvergadering van de Museumvrienden, *De Vriendenkring* 17 (1978), nr. 3, p. 6-8.

Het allereerste nummer (Winternummer 1962) verscheen in februari 1962. Op welgeteld tien bladzijden verschenen een introductie ('Bij het begin'), een artikel over vogels, een eerste van een serie artikelen over geografische namen in de Noordoostpolder, en een artikel over scheepsopgravingen in de Noordoostpolder van G.D. van der Heide. Laatstgenoemde auteur is er dus in het allereerste nummer bij geweest; tussen zijn eerste en zijn laatste bijdrage aan het blad zat bijna een halve eeuw, want in het herfstnummer van 2008, twee jaar na zijn dood op 18 september 2006, verscheen zijn laatste artikel in de serie Archeologie – de Mens centraal²⁷. Deze serie, waarin Van der Heide al zijn kennis van de archeologie – niet alleen van het Zuiderzeegebied – samenvatte, bestond daarmee uit twintig bijdragen. De laatste hebben de redactie wel eens wat werk bezorgd, daarom is het goed hier op te merken dat in zijn eerste artikelen nooit een letter veranderd hoefde te worden.²⁸

Ook sommige redactieleden blijven lang aan het blad verbonden. Een maximumtermijn, zoals in de jaren tachtig voor bestuursleden werd ingevoerd, heeft de redactie nooit gekend. Twee van de drie redactieleden uit het herfstnummer van 1970 zijn er in 1990 nog steeds; de derde, Panhuysen, is in 1989 komen te overlijden, maar hij had er toen al wel 23 jaren bij *De Vriendenkring* opzitten. De anderen, Selles en mw. Ter Harmsel, brengen het tot 25 resp. 27 jaar; vrijwel de gehele periode is mw. Ter Harmsel ook secretaris van de redactie. In 1988 hebben Selles en

Ter Harmsel gezelschap gekregen van Reinders, die het ook meer dan twintig jaar in de redactie zou uithouden.

In het allereerste nummer van *De Vriendenkring* wordt de *vrienden* een kwartaalblad in het vooruitzicht gesteld, en inderdaad verschijnen na het Winternummer in 1962 ook nog het Lentenummer (in mei), het Zomernummer en het Herfstnummer.²⁹ Maar vanaf jaargang 2 (1963) is er sprake van drie nummers per jaar. In 1970 is er wel het voornemen om jaarlijks vier nummers te laten verschijnen, en in dat jaar is het ook gelukt, maar daarna blijft het lange tijd weer bij drie nummers per jaar. In 1983 verschijnt er zelfs maar twee maal een *Vriendenkring*, en de jaargang 23, van 1984, telt zelfs maar één nummer. In datzelfde jaar, 1984 dus, verschijnen echter nóg drie nummers, maar die behoren tot jaargang 24! Er zijn dat jaar dus twee jaargangen verschenen, en dat wordt later ook niet meer rechtgezet, zodat nog altijd het aantal jaargangen één hoger is dan het aantal jaren waarin *De Vriendenkring* is verschenen. Ook in 1985 verschenen er vier nummers, drie daarvan vormen de jaargang 25, de laatste (het decembernummer) draagt als jaargang 26. Van die jaargang 26 verschijnen er in 1986 ook nog twee nummers, maar verder komt *De Vriendenkring* in dat jaar niet. Pas in 1987 is *De Vriendenkring* een kwartaalblad geworden, met vier nummers per jaar³⁰ en per jaargang, en die frequentie

²⁹ Het Winternummer komt dus als eerste, en niet na het Herfstnummer; de inbinder van de gemeentelijke bibliotheek in de Noordoostpolder heeft de begrijpelijke vergissing begaan het Winternummer na het Herfstnummer te plaatsen.

³⁰ Dat men aan de nieuwe frequentie moest wennen, blijkt wel uit het feit dat zowel nr. 3 als nr. 4 van jaargang 28 (1988) het opschrift 'Herfst' meekregen. In 1992 zijn er maar drie nummers verschenen.

²⁷ In de daarop volgende nummers van *De Vriendenkring* verscheen nog een herdruk van zijn boek *De laatste dagen van een eiland*.

²⁸ L.F. Beukema, *Beste Vrienden, De Vriendenkring* 11 (1972), p. 3-5.

zal daarna, kopij of geen kopij (de klacht over gebrek aan kopij is van alle tijden³¹), zelden meer losgelaten worden.

De eerste nummers van *De Vriendenkring* werden niet gedrukt maar gestencild, en de stencilmachine bevond zich in de kelder van de flat De Boei, huisnummer 1, te Emmeloord. Niettemin sprak men in die beginjaren van de drukkerij, en de drukker van de eerste uren was Ab van Urk, die zelf niet in De Boei woonde, maar bij zijn ouders te Urk (zijn moeder was de bekende Urkse volksdichteres Mariap van Urk). Bij de geboorte van het allereerste nummer waren behalve Van Urk ook de redactieleden Grootenhuis en Beukema persoonlijk aanwezig. In die beginjaren sprong eens, op een winterse zondagochtend, de waterleiding, waardoor er veertig centimeter water in de kelder kwam te staan. De zojuist gereedgekomen uitgave van *De Vriendenkring* werd eerst naar hoger gelegen oorden gebracht, daarna werd de kelder emmer voor emmer leeggeschept, waarbij vele burens van De Boei en de andere flats hulp boden. Of deze calamiteit de aanleiding is geweest, weten we niet, maar feit is dat het drukken van *De Vriendenkring* later naar Urk werd overgebracht.³² Ook in onze tijd wordt *De Vriendenkring* weer op Urk gedrukt.

Tegenwoordig wordt met de leden uitsluitend gecommuniceerd via de 'boekjes', zoals het tijdschrift in het jargon van redactie en bestuur heet, maar er is een tijd geweest dat de bestuursmededelingen apart op stencil kwamen. Begin jaren zeventig verscheen er elke maand zo'n stencil.

31 Bijv. *Beste Vrienden* 13 (1974) nr 1, p. 2.
32 A. van Urk, *De drukker over de jarige, De Vriendenkring* 11 (1972), p. 12-13.

De Vriendenkring verscheen in die jaren maar drie keer per jaar, zodat een suggestie tot samenvoeging (vanwege de kosten) op de jaarvergadering van 1977 als onhaalbaar terzijde wordt geschoven.³³ Van het reilen en zeilen van het bestuur vindt men in bijvoorbeeld de jaren zeventig in *De Vriendenkring* dus maar weinig. In 1985 wordt besloten dat het rooster van aftreden van de bestuursleden, het jaar daarvoor ingesteld, in *De Vriendenkring* gepubliceerd zal worden. Zo'n rooster opstellen is overigens niet eenvoudig, want van sommige bestuursleden weet men niet wanneer ze begonnen zijn³⁴. Zowel *De Vriendenkring* als de stencils werden in het begin niet per post verstuurd, maar door vrijwilligers in elk dorp bezorgd.³⁵ En dan fungeerde de vereniging ook nog op een andere manier als uitgever: in 1973 verscheen een scriptie van oud-voorzitter (en erevoorzitter) Grootenhuis over Goudse pijpen (een onderwerp waarover hij in de eerste jaargang van *De Vriendenkring* al had geschreven) als boek onder de vlag van de VMIJ.³⁶

De eerste drie decennia verscheen *De Vriendenkring* in een lichtgeel, niet-glanzend omslag. Tot en met 1969 was de voorkant steeds identiek: enkele voorwerpen die de interessegebieden van de vereniging verbeeldden, en een ketting die het samenbindende element vormde. De tekenaar was B. van Dalen, die ook voor het binnenwerk

33 De jaarlijkse Algemene Ledenvergadering, *De Vriendenkring* 16 (1977), nr. 3, p. 5-8.
Vrij kort daarna daalde de frequentie; in 1979 waren er maar drie stencils, die dus bij *De Vriendenkring* ingeschoven konden worden.

34 Ledenvergadering 21 maart 1985, *De Vriendenkring* 25 (1985) nr. 2, p. 4-10.

35 *Beste Vrienden, De Vriendenkring* 12 (1973) nr. 1, p. 2.

36 *Beste Vrienden, De Vriendenkring* 12 (1973) nr. 3, p. 3. Het boek beleefde zelfs een herdruk.

van *De Vriendenkring* vaak illustraties leverde. Vanaf 1970 is er telkens een ander omslag, getekend door Van Dalen, en later door H. Werner, maar af en toe grijpt men (uit nood?) nog wel eens terug op dat oude omslag. Met ingang van het laatste nummer van 1992 (jaargang 32 nr. 4) wordt het principe van telkens hetzelfde omslag geherintroduceerd, maar wel op een heel andere manier. Er is voortaan sprake van een omslag op glanzend papier, die het afdrucken van foto's met een hoge kwaliteit mogelijk maakt. Dat mooie omslag kan gemaakt worden, omdat men voortaan de opmaak in eigen hand (lees: op de eigen pc) neemt, waardoor bespaard kan worden op de kosten die de drukker voor dat werk in rekening brengt. De voorkant toont een luchtfoto van Schokland in kleur, gemaakt door Hans Veenhuis, op de achterkant wordt de doelstelling van de *Vrienden van Schokland* – zoals de vereniging vanaf dat moment heet – uiteengezet, en het werkgebied wordt afgebeeld: een kaart van de provincie Flevoland. Het afdrucken van doelstelling en kaart is tot op de dag van vandaag blijven bestaan, maar de voorzijde heeft nog een paar veranderingen ondergaan. Het zomernummer van 1997 (37^e jaargang nr. 2) is een speciaal nummer, gewijd aan het vijftigjarig bestaan van het museum, en laat het kerkje van Schokland in zijaanzicht zien. Deze foto blijft gehandhaafd tot en met het winternummer van 2001, maar al eerder, bij het zomernummer van 1998, is de kleur van het omslag veranderd, niet langer wit, maar een kleur die doet denken aan de oudere jaargangen (maar nu dus glanzend). Dat gele omslag heeft aan voor- en achterzijde een donkergroene verticale balk, maar belangrijker nog dan deze uiterlijkheden, is dat het blad vanaf het moment van kleurverandering

ook een ondertitel gaat dragen: cultuurhistorisch tijdschrift voor Flevoland.

Het lentenummer van 2002 heeft niet het kerkje op het omslag, maar de proclamatie uit 1959, waarin de *vrienden* van het museum te Schokland zich voor het eerst manifesteren. Dat is eenmalig (naar aanleiding van het veertigjarig jubileum), daarna verschijnen er weer foto's van het eiland zelf op het omslag: van de Middelbuurt (zomer 2002 tot zomer 2004), van de noordpunt (herfst 2004 tot zomer 2006) en weer van het kerkje (vanaf 2007). Kleinere inzetjes van de balgstuw bij Ramspol en het schip Batavia te Lelystad, naast de afbeelding van het kerkje, moeten duidelijk maken dat het werkterrein van de *Vrienden van Schokland* zich niet beperkt tot uitsluitend Schokland. De bovenzijde van het omslag heeft de kleuren van de Flevolandse vlag, en de kleuren van de omslagfoto zijn zo opgehaald, dat het groen van het gras en het blauw van de lucht de kleuren van de Flevolandse vlag als het ware weerspiegelen.

Het negende lustrum (jaargang 45) van *De Vriendenkring* wordt op een bijzondere wijze afgesloten: voor het eerst (en voorlopig voor het laatst) verschijnen er kleurenfoto's in het blad. Er is zelfs een speciaal artikel, 'Kleurenfoto's van de vroege polders', waarin de inzendingen zijn afgedrukt van lezers die hebben gereageerd op een oproep in het daaraan voorafgaande (herfst)nummer.

Vanaf jaargang 2007 is het blad wat groter dan het dubbelgevouwen A4 waarop het tot dan toe verschenen is. De belangrijkste verandering is evenwel aan de binnenzijde te vinden. In 2007 worden alle mogelijkheden die de digitale opmaak biedt door redacteur Pim Reinders (met medewerking van

Hans Hollestelle) uit de kast gehaald om het blad een aanblik te geven die ongekend is in de wereld van de verenigingsperiodieken. Feitelijk is dat een paradoxale ontwikkeling. In 1993 kan met het afdrukken van een kleurenfoto op het omslag de eerste stap op weg naar de verfraaiing van het blad worden gezet. Die stap is mogelijk doordat Pim Reinders de opmaak overneemt van de professionele drukker. In de vijftien jaar die volgen werkt hij aan een voortdurende verbetering van het uiterlijk, en als in 2007 dan ook het binnenwerk onder handen is genomen, is er geen verschil meer te zien met professioneel drukwerk.

Werkgroepen

Van het begin af aan zijn de werkzaamheden binnen de vereniging onderverdeeld in verschillende werkgroepen. Niet alle werkgroepen zijn tegelijkertijd van start gegaan; sommige bestaan nog steeds, andere zijn verdwenen.

De oudste werkgroep was die van de biologie. Deze werkgroep was zelfs ouder dan de vereniging. Voor de oprichting van de *Vrienden van het museum voor de IJsselmeerpolders* bestond er al een kleine groep liefhebbers die zich onder meer tot doel had gesteld om belangstelling te kweken voor het biologische gedeelte van de collectie in het museum te Schokland. Toen de V.M.I.J. werd opgericht, is deze club geruisloos in de vereniging opgegaan. Ook de oprichting van de afdeling Oost-Flevoland werd overigens voorafgegaan door een werkgroep biologie, opgericht door enthousiaste biologen die van de Noordoostpolder naar de Flevopolder waren verhuisd, en die fungeerde als een zusterwerkgroep

van de biologische werkgroep van de V.M.I.J.³⁷

De biologische werkgroep is verdwenen. Ooit was het een heel actieve werkgroep, die grote bekendheid verwierf door de bijvoederactie voor vogels in de barre winter van 1963. De leden maakten daarbij gebruik van dorsafval dat ze kregen van de boeren in de polder, die toen nog veelal zelf dorsten.

Vrij kort na de oprichting van de V.M.I.J., in 1962, kreeg de werkgroep biologie gezelschap van de kunsthistorische werkgroep. Opmerkelijk is, dat de instelling van de kunsthistorische werkgroep geen initiatief vanuit de vereniging was. De culturele raad van de Noordoostpolder, en vooral diens voorzitter, A.E. Brons, wilde graag tentoonstellingen naar de polder halen. Daar was gemeentelijke subsidie voor nodig, en die kon alleen worden toegekend aan een rechtspersoon. Met de koninklijk goedgekeurde statuten (1964) was

De Archeologische werkgroep werd jarenlang getrokken door Gerrit van der Heide. Nadat hij er in 2003 mee stopte is de cursus een aantal jaren gecoördineerd door Hans Hollestelle. Sinds 2010 is de Archeologische werkgroep stil komen liggen. Op de foto scherven van een rijk versierde trechterbeker uit het Drents Museum in Assen.

37 J.A. Grootenhuis, De werkgroepen van onze vereniging, *De Vriendenkring* 5 (1966), nr. 2, p. 6-8.

De Gesteentetuin in het Schokkerbos is een plek waar zwerfstenen uit de hele regio worden verzameld. Het project uit 1981 is een initiatief van de Vrienden van Schokland in samenwerking met Staatsbosbeheer. Thans wordt deze beheerd door het Flevo Landschap.

de vereniging zo 'n rechtspersoon, en een kunsthistorische werkgroep kon voortaan de tentoonstellingen gaan organiseren³⁸. Er zijn door die werkgroep inderdaad regelmatig tentoonstellingen georganiseerd, maar eind jaren zestig was de werkgroep in de Noordoostpolder alweer ter ziele (mogelijk doordat een belangrijke kracht in die werkgroep, dokter J.M. Jansen, op 29 september 1966 was overleden); in de afdeling Oost-Flevoland functioneerde die werkgroep tot 1978. Lange tijd was de organisatie van de (koffie-)concerten in het kerkje in handen van de Vereniging. Daar was geen werkgroep voor nodig, de organisatie berustte bij een bestuurslid (bijvoorbeeld de in 1987 overleden Jef van Reeden). Op 23 oktober 1988 organiseerde de Vereniging een popconcert op Schokland, met een optreden van René van den Belt en Douwe van der Werff, en een jaar

later, op 21 december 1988, zijn er heuse midwinterhoornblazers te horen geweest op Schokland.

Een nog altijd bestaande werkgroep is de geologische, die in 1965 werd opgericht. De aanleiding tot de oprichting was de succesvolle tentoonstelling van de collectie opgebouwd door P. van der Lijn in het Domeinenkantoor te Emmeloord, van 25 februari tot en met 6 maart van dat jaar³⁹. Deze collectie, door Van der Lijn geschonken aan de Gemeente Noordoostpolder, wordt nu bewaard op Schokland.

De afdeling geologie is ononderbroken zeer actief. Naast de cursussen en excursies die ook de andere werkgroepen organiseerden, werden er in groepsverband zelfs reizen naar Scandinavië gemaakt om daar de oorsprong te vinden van stenen

³⁸ Daarvóór hadden ook al tentoonstellingen plaatsgevonden, de eerste in 1960 in het kantoor van de Domeinen te Emmeloord.

³⁹ W.T. Hellinga, *De geologische collectie V.d. Lijn in de N.O.P., De Vriendenkring 4* (1965), nr. 1, p. 3-5.

die in de voorlaatste ijstijd naar de Noordoostpolder zijn gekomen. De collectie en de daaromheen georganiseerde activiteiten trekken belangstellenden van ver buiten de polders. De afdeling geologie bestaat begin jaren negentig uit vijf actieve groepen, met in totaal 62 cursisten, van wie er maar 22 uit Flevoland komen⁴⁰. Maar geologen zijn geen schrijvers. In 1983 spoort hun voorman W.Tj. Hellinga de geologen aan om eens wat op papier te zetten⁴¹, maar het mag niet baten: tien jaar later wordt een artikel over het Van der Lijnreservaat, naar aanleiding van een onkruid-wiedactie dat jaar, geschreven door de redactie, omdat de geologen het laten afweten⁴². Maar op andere terreinen zijn de geologen zeer actief: op 10 april 1981 kon de *Gesteentetuin*, die de geologen samen met Staatsbosbeheer hadden aangelegd, worden geopend.

Ook de historische werkgroep bestaat nog steeds, maar het is niet de (sociaal-) historische werkgroep die wij thans kennen. Met de historische werkgroep werd bedoeld dat wat wij nu archeologie noemen. Deze werkgroep werd in 1967 opgericht, nadat er voor die tijd overigens al wel archeologische cursussen waren gegeven. In de jaren tachtig was het erg stil geworden rond deze tak van de Vereniging; jarenlang zijn er ook geen cursussen gegeven, maar in 1988 werd er weer gesproken over de oprichting (!) van een archeologische werkgroep, onder leiding van het nieuwe bestuurslid

40 Het is duidelijk een werkgroep met een landelijke uitstraling: er komen zelfs twee cursisten uit Noord-Brabant.

41 W.Tj. Hellinga, *Oproep aan de leden van de werkgroep geologie*, *De Vriendenkring* 22 (1983), nr. 1, p. 7.

42 *De toekomst van het 'Geologisch reservaat P. v.d. Lijn'*, *De Vriendenkring* 33 (1993), 4, p. 16-20.

G.J.H. Schilder⁴³, en het jaar daarop gaat de werkgroep met 39 cursisten (weer) van start. In 2011 hielden de cursussen andermaal op te bestaan: voor archeologen waren er inmiddels verenigingen gekomen die zich meer specifiek richtten op hun liefhebberij.

Een (sociaal-)historische werkgroep was er tot 2001 nog niet. Afgezien van de kunsthistorische werkgroep, als koekoeksjong in het nest van de vereniging gelegd, is de VMIJ in zijn werkgroepen in de beginjaren nogal bètaggericht. Maar ook qua bestuur is het een typische ingenieursclub. De eerste voorzitters zijn ir.⁴⁴, en onder de overige leden zijn er ook heel wat die ir. of ing. voor hun naam mogen zetten. We spreken hier natuurlijk over een tijd waarin de laboratoria en landbouwkundige diensten een zwaar stempel op de beroepsbevolking van de polders drukten. Waarschijnlijk vormden die ingenieurs ook buiten hun werk een hechte club, maakte men elkaar lid, en wellicht verdeelde men onderling de bestuursposten. In *De Vriendenkring* zijn er wel sociaal-historische artikelen, vanaf het begin, en ook gedichten zijn al in de vroege jaargangen van *De Vriendenkring* aan te treffen. In 1975 wordt de eerste taalkundige bijdrage gepubliceerd – geschreven door een ingenieur⁴⁵.

43 *Agenda 1988*, *De Vriendenkring* 28 (1988), nr. 1, p. 3.

44 Resp. ir. J.A. Grootenhuis (landbouwkundig ingenieur; 1961-1970), ir. K. Gorter (elektrotechnisch ingenieur; 1971-1973), ir. C.C. Groothoff (vliegtuigbouwkundig ingenieur; 1973-1982), prof. dr. ir. B. Verhoeven (landbouwkundig ingenieur; 1982-1987).

45 Ir. W.D.J. Tuining, *De taal is gansch een volk*. *De Vriendenkring* 14 (1975) nr. 2, p. 7-15. Tuining is oud-rijkslandbouwconsulent voor de griend- en rietcultuur in Wageningen. Zijn artikel gaat niet specifiek over de polders, maar dat geldt wel voor meer artikelen in die tijd.

In 1979 wordt er gesproken over twee werkgroepen die niet een vakdiscipline hebben, maar een bepaald onderwerp: de werkgroep Bevolkingsonderzoek Schokland-Urk en de werkgroep Kaarten.⁴⁶ Medio jaren tachtig zijn die werkgroepen echter alweer ter ziele.⁴⁷

In 2001 is er dan als gezegd de historische werkgroep. Aanvankelijk zou A.R. Munneke daar leiding aan geven, maar deze komt, na een jaar in het bestuur gezeten te hebben, te overlijden, en dan wordt het nieuwe bestuurslid J.H. Hollestelle de eerste coördinator van geschiedenis. De komst van deze werkgroep onderstreept een tendens die al zichtbaar was in de lezingen en de bijdragen aan *De Vriendenkring*: meer en meer evolueert de vereniging *Vrienden van Schokland* tot een lokale historische vereniging, zoals ze op het oude land ook in ongeveer elke gemeente wel bestaan en zeker vanaf de jaren zeventig een onmiskenbare bloei doormaken. Steeds minder wordt de vereniging gedomineerd door ingenieurs, en in plaats daarvan komt een andere beroepsgroep: rond het midden van de jaren negentig zijn of waren drie bestuursleden en drie redactieleden werkzaam in het middelbaar onderwijs, en dan vooral in de vakken geschiedenis en aardrijkskunde.

46 *Verenigs Activiteiten, De Vriendenkring* 18 (1979), nr. 3, p. 5- 7. Zie voor de eerstgenoemde werkgroep ook: A.en R. Bootsma (1981), Honderdvijftig jaar na dato, Bijdragen uit het land van IJssel en Vecht (4de bundel IJsselacademie: Zwolle: Waanders, p. 103-127, en A.K. Bootsma, E.S. Bootsma en R. Bootsma-Halma (2002), 'Tweezaam. Een historisch-demografisch onderzoek van Schokland en Urk 1812-1859', Kampen: IJsselacademie, p. 9-10, waarin wordt gezegd dat de publikatie voortkomt uit het werk van deze slechts kort bestaande werkgroep.

47 *Ledenvergadering 21 maart 1985, De Vriendenkring* 25 (1985) nr. 2, p. 4-10.

Vijfentwintigjarig jubileum en naamswijziging

Het zilveren jubileum van de Vereniging werd gevierd op zaterdag 10 oktober 1987 in de filmzaal en het restaurant van Schokland. Dat was een jaar na het werkelijke vijfentwintigjarige jubileum, en de reden dat men een jaar heeft gewacht, ligt in het feit dat in 1986 het museum Schokland werd verbouwd. Nu kunnen de festiviteiten, onder de naam 'viering van het 25 plus 1-jarig bestaan' daar alsnog plaatsvinden. Op het programma staan toespraken van voorzitter W. Derksen, wethouder D. de Wit en medeoprichter G. van der Heide, en verder optredens van de folkloristische zang- en dansgroep 'Aald Hielpen' uit Hindeloopen en een presentatie van Schokker klederdracht. Het hele programma speelt zich hoofdzakelijk in de ochtend af: om 9.30 uur is de ontvangst, en om 12.25 uur is het officiële gedeelte weer afgelopen.

In de openingstoespraak van de voorzitter wordt voor het eerst gezinspeeld op een naamswijziging van de vereniging: van *Vrienden van de Musea voor de IJsselmeerpolders* (VMIJ) naar *Vrienden van het Museum Schokland* (VMS). "Schokland is de bakermat van onze vereniging", zo stelt voorzitter Derksen.⁴⁸ Op de jaarvergadering van 1992 (het dertigjarige bestaan is dan inmiddels achter de rug) keert het punt terug op de agenda. Dat is naar aanleiding van een bijzondere clausule in de op 24 januari 1964 met koninklijke goedkeuring vastgestelde statuten. Die clausule bepaalt namelijk dat de vereniging 29 jaar na de datum van

48 J. Rommens, Terugblik. Bal champêtre bij de zilveren V.M.I.J. *De Vriendenkring* 27 (1987), nr. 4, p. 4-5.

1 januari 1964 ophoudt te bestaan⁴⁹. Eind 1992 is dat zo ver, en dat biedt de mogelijkheid om eens te bezien met welke statuten, en met welke naam, men dan verder wil.

“Zo moest een nieuwe naam bedacht worden i.v.m. het ontstaan van de nieuwe provincie Flevoland”, schrijft de secretaris in 1992⁵⁰. Dat is wat vreemd, want de nieuwe provincie bestaat dan al zes jaar, en de naam ‘Flevoland’ is niet in de plaats gekomen van de naam ‘IJsselmeerpolders’, die men tot dan toe in de naam heeft gebruikt. De naam ‘IJsselmeerpolders’ is in 1986 niet verouderd geworden. Nog vreemder is het, gelet op de argumentatie, dat in het bestuursvoorstel de naam ‘Flevoland’ in de verenigingsnaam niet voorkomt. Men bepleit de naam ‘Cultuur-historische kring Schokland’. Pas in artikel 2 van de statuten, dat gaat over de doelstelling, komt Flevoland aan de orde: “het wekken en bevorderen van de belangstelling voor het verleden van Flevoland en het verlenen van steun aan de musea in Flevoland in het algemeen en aan het museum Schokland in het bijzonder.”

Opmerkelijk is dat men niet alleen ‘IJsselmeerpolders’ uit de naam wil

49 J.A. Grootenhuis, Een blik terug en een blik vooruit bij het tienjarig bestaan van onze vereniging. *De Vriendenkring* 11 (1972), p. 5-11.

50 J. Veldman, Statutenwijziging, *De Vriendenkring* 32 (1992), nr. 1, p. 10-11.

schrapen (en daar ‘Schokland’ voor in de plaats wil zetten, ofschoon men zich op Flevoland richt), maar ook ‘Vrienden’. De redactie van *De Vriendenkring*, die ontelbare bijdragen heeft geplaatst onder de aanhef ‘Beste Vrienden’, kan zich daar kennelijk wel in vinden, en stelt ook een naamswijziging van het blad voor. De huidige naam vindt men “kneuterig”⁵¹. Als bekend heeft dit voorstel het niet gehaald, zodat in tegenstelling tot de vereniging het verenigingsblad nog altijd de oorspronkelijke naam draagt⁵². Maar ook het bestuursvoorstel voor de verenigingsnaam ‘Cultuur-historische Kring Schokland’ redt het niet. De redactie van *De Vriendenkring* mag dan wel schrijven dat de nieuwe naam veel stof tot praten opleverde⁵³, maar als we zien dat er maar 20 personen naar de jaarvergadering van 7 mei (waar over de naam gestemd zal worden) gekomen zijn, kunnen we ons afvragen of de leden er werkelijk wakker van lagen. Van die 20 zijn er overigens maar 11 voor de voorgestelde naam (en 7 tegen), zodat de statutair vereiste

51 *Beste Vrienden, De Vriendenkring* 32, nr. 1, p. 2-3.

52 Sinds het tweede nummer van jaargang 38 (1998) draagt het tijdschrift de ondertitel ‘Cultuurhistorisch tijdschrift voor Flevoland’. Artikel 2 van de gewijzigde statuten, met daarin expliciet verwijzing naar Flevoland, staat sinds 1992 op het omslag.

53 *Beste Vrienden, De Vriendenkring* 32, nr. 2, p. 2.

Panoramafoto genomen tijdens de toespraak van voorzitter Harrie Scholtmeijer op zaterdag 5 november 2011 in Zaal 8 van de Nieuw Jeruzalemkerk in Emmeloord. In Zaal 5 werd de vereniging op 11 oktober 1961 opgericht.

driekwart meerderheid niet is gehaald. Het bestuur stelt daarop drie nieuwe namen voor:

A. *Museumvrienden Flevoland*

B. *Vrienden van Schokland*

C. *Vrienden Museum Schokland*

In al deze namen is het aanvankelijk geschrapte (en hier en daar versmadede) woord ‘vrienden’ weer terug. De leden mogen ook zelf een suggestie doen. Het verzoek om schriftelijk een voorkeur voor een van de namen dan wel een nieuwe naam uit te spreken, levert echter ook al weinig op. Nog geen twintig leden reageren, en vijf daarvan willen helemaal geen naamswijziging. Het bestuur hakt dan maar de knoop door: het voorstel wordt ‘*Vrienden van Schokland*’ en op de ledenvergaderingen van 8 oktober en 19 november (de tijd dringt i.v.m. het aflopen van de vigerende statuten) mogen de leden zich uitspreken. Op de vergadering van 19 november 1992 wordt het bestuursvoorstel aangenomen, en voortaan heet de vereniging dus ‘*Vrienden van Schokland*’.

*Eén van de twee
hoogwaterkanonnen
van Blankenham
siert al sinds vele
jaren de terp van
Middelbuurt op
Schokland*

Wat precies de motivatie voor de naam is geweest, wordt niet duidelijk. Als het instellen van de provincie Flevoland de aanleiding tot de naamswijziging was geweest, zoals gesuggereerd werd, dan had bestuursvoorstel A voor

de hand gelegen. Maar misschien speelde een rol dat Nieuw Land zijn eigen *vrienden*vereniging had, en dat de band met Ketelhaven ook niet zo hecht meer was. Men had zich dus al wat teruggetrokken op het museum Schokland. Om niet vereenzelvigd te worden met het museum, is het bestuur met het voorstel gekomen dat het woord ‘museum’ na ruim dertig jaar uit de naam deed verdwijnen. Door Schokland *tout court* in de naam op te nemen is er wel een heel nieuw gevaar van vereenzelviging ontstaan, namelijk met de vereniging van Schokker nazaten die zich inmiddels (in 1985) had gemeld, en die zich richtte op heel Schokland (en feitelijk niet meer dan dat)⁵⁴. In de mededeling van het bestuur, waarin de nieuwe naam wordt toegelicht, blijkt men zich van dat bezwaar ook wel bewust, maar men hoopt er het hoofd aan te bieden door *De Vriendenkring* voortaan met een nieuw omslag te laten verschijnen – waarop aan de voorzijde voortaan steeds Schokland te zien zal zijn! Het afdrukken van een kaartje van Flevoland, en het opnemen van de nieuwe statuten op de achterzijde (waarbij in de doelstelling het woord ‘IJsselmeerpolders’ is vervangen door ‘Flevoland’) moet echter duidelijk maken dat het werkgebied van de *Vrienden van Schokland* groter is dan Schokland alleen.⁵⁵ In 1999 worden aan het colofon vier namen van contactpersonen toegevoegd, afkomstig van respectievelijk het *Nieuw Land Poldermuseum*, het *Archeologisch depot* en het *Nederlands Instituut voor Scheeps- en Onderwaterarcheologie* of werkzaam als provinciaal archeoloog.

54 Bij de uitreiking van de Lelyprijs in 2005 spreekt de burgemeester van Noordoostpolder de vereniging *Vrienden van Schokland* consequent aan met ‘*Schokkervereniging*’, de naam van de club van Schokker nazaten.

55 *Mededelingen van het bestuur, De Vriendenkring* 32 (1992), nr. 4, p. 5-6.

De bedoeling is dat zij namens die instellingen bijdragen leveren aan *De Vriendenkring*. Daarmee wil het bestuur de basis van de vereniging verbreden en “duidelijk maken dat de *Vrienden van Schokland* tevens de *Vrienden van Flevoland* zijn.”⁵⁶

Maatschappelijke betrokkenheid

In de jaren tachtig en negentig zien we dat de vereniging niet uitsluitend een studieclub is, maar zich ook als actiegroep op het politieke en maatschappelijke terrein gaat bewegen. Bij voortdurende worden gemeentebestuurders geweest op de jarenlang slechte staat van het kerkje. Maar van grootschalig verzet is pas sprake wanneer er (in 1989) plannen zijn om een groot milieupark, op Schokland te vestigen. In de vereniging wordt vermoed dat de plannenmakers bij de naamgeving, Milion, zich vooral door de verwachte miljoenenopbrengst laten leiden, en dat dit het karakter van Schokland niet ten goede komt. Milion is overigens niet doorgeslagen (Gedeputeerde Staten sprak een veto uit), en in plaats daarvan komt er een werkgroep die na gaat denken over de toekomst van Schokland. Tot afgrijzen van de vereniging is dit een louter ambtelijke werkgroep. Pas na enig aandringen (de vereniging is niet eigenaar van het museum, zo redeneert de gemeente) mogen de *Vrienden van Schokland* ook meepraten. Aan de uiteindelijke plannen voor Schokland hebben de *Schokkervereniging* en de *Vrienden van Schokland* wel bijgedragen, maar veel haalt dat niet uit: in de herfst van 1994 laat de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek weten dat er geen enkele bouwactiviteit, en dus ook geen enkele uitbreiding, op Schokland meer mag plaatsvinden. Twee jaar

56 Beste *Vrienden*, *De Vriendenkring* 39 (1999), nr. 1, p. 2.

later, op 5 juni 1996, wordt Schokland op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO geplaatst.⁵⁷ In 1998 is de vereniging een van de vijftientig organisaties die betrokken zijn bij een plan van aanpak rond Schokland. In dat plan, van dertien miljoen gulden, zijn achttien projecten op en rond Schokland beschreven. In dezelfde tijd is er voor het eerst sprake van dat Schokland een aparte kern wordt, met een eigen wegbewijzing en een eigen postcode⁵⁸. Dat laatste wordt in 2008 ten uitvoer gebracht.

Naast Schokland is er nog een plekje te vinden in de Noordoostpolder dat ouder is dan de polder zelf, en dat is de lichtwachterswoning Oud-Kraggenburg. Rond de eeuwwisseling komt de vereniging in het nieuws wanneer zij bezwaar aantekent tegen de voorgenomen verbouwplannen van de nieuwe eigenaar. Het liefst zou het bestuur zien dat de Gemeente Noordoostpolder overgaat tot de aankoop (de gemeente heeft in het verleden kansen laten liggen, zo meent men), maar wanneer dat niet gebeurt en de huidige eigenaar zijn plannen doorzet, zal men gerechtelijke stappen niet schuwen. De zaak krijgt grote proporties doordat de regionale pers er uitgebreid verslag van doet, en escaleert op een zeker moment zodanig, dat de vereniging en de eigenaar van Oud-Kraggenburg niet meer *on speaking terms* zijn⁵⁹. De eigenaar krijgt van de gemeente wel toestemming om de woning te verbouwen en intern te restaureren, maar een geplande grote schuur en parkeerplaatsen in de nabijheid

57 W. Derksen, Van VMII tot *Vrienden van Schokland*, *De Vriendenkring* 37 (1997), nr. 2, p. 44-50.

58 W. Derksen, Van de Bestuurstafel, *De Vriendenkring* 38 (1998), nr. 2, p. 3-4.

59 Rijksmonument Oud-Kraggenburg, *De Vriendenkring* 39 (1999), p. 4-8

komen er niet. Evenmin gerealiseerd is de vrije toegankelijkheid, die de vereniging bepleit heeft; als vanouds blijft de toegang tot het particuliere terrein verboden. Na allerlei onverkwikkelijkheden over en weer is het slotakkoord echter positief: het bestuur wordt in 2002 uitgenodigd de gerestaureerde lichtwachterswoning te bezichtigen, en de voorzitter kan dan schrijven: “We hebben het hele huis bekeken, van de kelder tot in de lichtkoepel. We waren onder de indruk dat het zo mooi geworden is.”⁶⁰

De afgelopen tien jaar

Ook het veertigjarige jubileum van de vereniging gaat niet onopgemerkt voorbij. Het dan nieuwe bestuurslid Hans Hollestelle maakt bij die gelegenheid herdenkingspanelen. Het eerste nummer van *De Vriendenkring* in 2002 krijgt een speciaal omslag, met daarop de proclamatie uit oktober 1959, de opmaat voor de vereniging *Vrienden van het Museum voor de IJsselmeerpolders*. En namens de vereniging *Vrienden van Schokland* biedt burgemeester Van Rappard van Noordoostpolder het museum Schokland een model van een (prehistorische) Schoklandboerderij aan. Op een kavel ten oosten van Schokland (P14) is een plattegrond van zo'n boerderij aangetroffen. Vanaf het eind van de jaren negentig breidt het palet van verenigingsactiviteiten zich uit met een jaarlijks reisje, aanvankelijk gecoördineerd door C. Suidgeest, later door C. Bolle, beiden lid van het bestuur. Dit reisje staat los van de excursies die al eerder voor de cursisten werden georganiseerd. De inhoud richt zich ook wat meer op ontspanning: bij het reisje van 1999, naar Elburg, staat ook

⁶⁰ Evert de Boer, Van de voorzitter, *De Vriendenkring* 42 (2002), nr. 4, p. 3-4.

een partijtje midgetgolf op het programma. Het hoofdoel is wel telkens cultuurhistorisch (een stad, een museum of een monument). Gaandeweg verschuift het accent ook wat van de locatie naar het reizen op zich. Dat is vooral het geval wanneer de rondvaartboot in zicht komt. De stadswandeling is dan maar een klein onderdeel van de dag, die voornamelijk varend wordt doorgebracht. Het reisje wordt in korte tijd zeer populair, ook bij mensen die nooit voor een lezing of cursus naar Schokland komen.

In 2002 was het zestig jaar geleden dat de Noordoostpolder droogviel en veertig jaar geleden dat de gemeente Noordoostpolder ingesteld werd. Ter gelegenheid daarvan verschenen twee doosjes met kaartjes waarop foto's staan van kunstobjecten respectievelijk historische objecten in de Noordoostpolder⁶¹. De foto's werden gemaakt door de Fotoclub Noordoostpolder, die toen ook veertig jaar bestond, en de *Vrienden van Schokland* selecteerden de historische objecten en leverden de bijschriften bij de foto's met historische objecten⁶². Overigens zoekt men bij de kaarten tevergeefs de naam van de Fotoclub (wel wordt iedere fotograaf apart genoemd) en ook de naam van de *Vrienden van Schokland*. In 2008 kreeg elk dorp in de Noordoostpolder een informatiepaneel, waarop (historische) informatie over dat dorp te lezen is. De vereniging participeerde in dat project, en bestuursleden tekenden voor de productie ervan, zoals bestuursleden zich ook hadden ingezet voor het terughalen van de mistbel van Oud-Kraggenburg en de reconstructie

⁶¹ Twee foto's laten echter objecten zien die zich buiten de Noordoostpolder bevinden: het hoogwaterkanon en kruithuisje bij Blankenham, en de kolken bij Blankenham.

⁶² Evert de Boer, Van de Voorzitter, *De Vriendenkring* 42 (2002), nr. 3, p. 3.

van een vuurtoren op de noordpunt van Schokland. Die reconstructie is onderdeel van de herinrichting van de noordpunt, waarbij de oude begraafplaats zichtbaar werd gemaakt met een hek waarin de namen van Schokker families staan. Ook bij die herinrichting was de vereniging betrokken.⁶³

Vanaf 2005 presenteert de vereniging zich ieder jaar aan het begin van de zomer op het *Kunstplein*, bij het Muzisch Centrum in Emmeloord, waar alle culturele instellingen en verenigingen van de Noordoostpolder vertegenwoordigd zijn. Met andere verenigingen en instellingen zijn er eveneens contacten. Uit de rubriek Van de voorzitter, waarmee Evert de Boer elke uitgave van *De Vriendenkring* opent, wordt duidelijk dat een flink deel van de tijd van deze voorzitter gaat zitten in het vergaderen en overleggen in platforms, commissies etc. Het jaarverslag over 2006 meldt dat er op bestuurlijk vlak contacten zijn met Stichting *Flevo-Landschap*, gemeente Noordoostpolder, *Schokkervereniging*, *Natuurlijk Schokland*, *Landschapsbeheer Flevoland*, *Vereniging Schuttevaer*, *Nieuw Land Erfgoedcentrum*, *Historische Vereniging IJsselham* en *Historische Vereniging Weststellingwerf* e.o.⁶⁴. Afgezien van de laatste twee, lokale verenigingen uit buurgemeenten, werken alle genoemde clubs eendrachtig samen rond, op en voor het voormalige eiland Schokland. Een enkele keer wordt het de *Vrienden van Schokland* echter te

63 C.M.J. Hendrix-Mocking, Jaarverslag vereniging *Vrienden van Schokland*, Verenigingsjaar 2007, *De Vriendenkring* 48 (2008), nr. 1, p. 33-37.

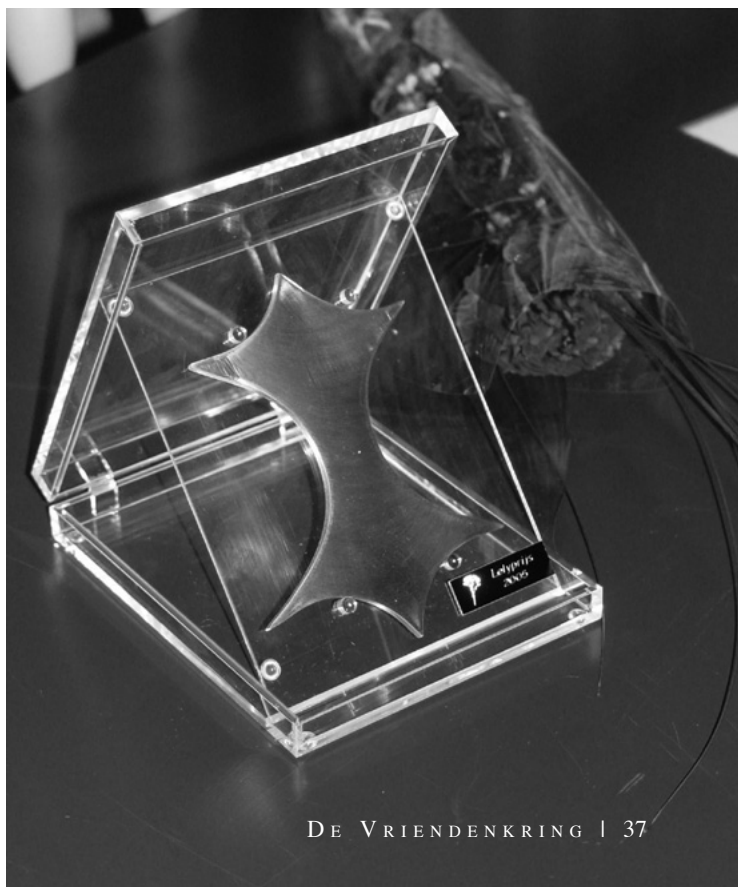
64 C.M.J. Hendrix-Mocking, Jaarverslag vereniging *Vrienden van Schokland*, Verenigingsjaar 2006, *De Vriendenkring* 47 (2007), nr. 1, p. 31-33.

gek, bijvoorbeeld wanneer in 2007 een grote karavaan met daarin de ministers Koenders en Van Middelkoop en de artiesten Marco Borsato en Yvon Jaspers op Schokland neerstrijkt voor de ondertekening van het *Akkoord van Schokland*.

In 2010 neemt de nieuwe voorzitter namens de *Vrienden van Schokland* zitting in het bestuur van de Stichting die aan de *Canon van de Noordoostpolder* werkt.

Een (voorlopig) hoogtepunt in de geschiedenis van de vereniging is de uitreiking van de *Lelyprijs*. Op 24 maart 2005 ontvangt zij deze uit handen van de voorzitter van het *Prins Bernhard Cultuurfonds Flevoland*, mr. M.J.E.M. de Jager, Commissaris van de Koningin in Flevoland. De prijs is een ‘dubbelster’ van gepolijst fosforbrons. De ontwerper, Marcel van Campen, heeft met die dubbelster willen uitdrukken dat de vrijwilligers

De Lely Cultuurprijs van het Prins Bernhard Cultuurfonds voor Flevoland werd in 2005 toegekend aan de Vrienden van Schokland.

Emmeloord

12-dorpenroute

■ Geschiedenis

Start van de bouw, 1946. Het ontwerp werd in eerste instantie gedaan door bureau Verhagen, Kuiper en Gouweloer. Tussen 1942 en 1948 door Ir. C. Pouderey als medeontwerper van de Directie van de Wieringermeer (Noordoostpolderwerken). Hij was een volgeling van M.J. Granpré-Molière.

Emmeloord is de hoofdplaats van de Noordoostpolder.

Aanvankelijk hoorde de gemeente Noordoostpolder bij de provincie Overijssel.

Sinds 1986 vormt de gemeente Noordoostpolder samen met de polders Zuidelijk- en Oostelijk Flevoland de nieuw gevormde provincie Flevoland.

■ Wetenswaardigheden

De Noordoostpolder is zo genoemd omdat er al een Noordwestpolder bestond. Die polder is Wieringermeer gaan heten. Bij de aanleg van de Noordoostpolder werd de rijksgesloten op 13 december 1940. De Noordoostpolder is drooggevallen op 9 september 1942. Emmeloord is aangelegd op de kruising van drie hoofdkanalen van de Noordoostpolder die leiden naar de drie gemalen. De Lemstevaart leidt naar **gemeent Burna** in het noorden onder Lemmer. De Zwaldevaart leidt naar het oosten naar **gemeent Smeenge** bij Vollenhove. De Ukenvaart leidt naar het westen naar **gemeent Vissering** bij Lijk.

www.noordoostpolder.nl

± 1962

■ Bezienswaardigheden

Poldertoren, ontwerp 'Ullis' uit 1950 van de Amsterdamse architect H. van Gent, waarbij hij steun kreeg van J.W.H.C. Pot. Hoogte 65,3 meter. De bouw startte op 12 juni 1957 en op 20 juni 1959 werd hij officieel in gebruik gesteld. Van oorsprong was het een watertoren die voor de Noordoostpolder het waterleidingsnet op druk hield.

Nu heeft het deze functie niet meer. Voor bezoekers is er een lift naar een platform op 43 meter hoogte, of er zijn 243 traptreden. Het carillon in de toren telt 48 klokken. Elk dorp in de Noordoostpolder schonk een grote klok. Er zijn wekelijkse bejaardenspellen en zomeravondconcerten.

■ Monumenten

De **Koningin Julianastraat** is een fraai voorbeeld van de ontwerpen van de **Delftse School** (ca. 1925-1935) een stroming rond de Delftse hoogleraar ir. Marinus Jan Granpré-Molière. Ook het kerkgebouw **De Hoeksteen** uit 1950 van architect Van Ravensteyn is van de **Delftse School**.

■ Herkomst van de naam

Emmeloord is genoemd naar de nederzetting op de noordpunt van het voormalige eiland Schokland. Na de ontroofing van Schokland in 1859 zijn er nog slechts twee stenen gebouwen. De voormalige haven van **Oud Emmeloord** is gereconstrueerd.

■ English

Emmeloord is named after a settlement on the north point of the former island of Schokland. All inhabitants of the old settlement on Schokland had to leave the island in 1859. The only remaining buildings on Schokland were the church and the windmill. After the reconstruction was completed on September 9, 1942 the reconstruction of a new settlement was started in 1946. In 1962 Emmeloord became the capital of the newly formed municipality Noordoostpolder. It is the largest town in the province of Flevoland. The town is part of the province of Flevoland since 1986, together with the two municipalities of Noordoostpolder and de Oostvaardersplassen. The name of Emmeloord is derived from the name of a settlement on the island of Schokland in 1859 and has the meaning of 'the place where the windmill stood'. The name of the town is derived from the name of the settlement on Schokland. The name of the town is derived from the name of the settlement on Schokland. The name of the town is derived from the name of the settlement on Schokland.

Dit informatiebord kwam tot stand in 2008 door de samenwerking van STEP, Vrienden van Schokland, ANWB en Hollistische grafische diensten.

www.noordoostpolder.nl

De informatieborden voor de 12-Dorpenroute in de Noordoostpolder werden in 2008 samengesteld in een samenwerking van STEP-Emmeloord, Vrienden van Schokland en de ANWB.

van de Vereniging van Schokland hun gewone beroepswerkzaamheden nu al vele jaren combineren met hun inzet voor de Flevolandse gemeenschap.

Ter afsluiting

Wanneer men vijftig jaar gebeurtenissen rond de vereniging op een rijtje zet, vooral zoals die gepresenteerd werden in vijftig jaargangen van *De Vriendenkring*, dan valt een zekere ontwikkeling op, maar ook een constante.

Bij de inpoldering van de Wieringermeer, de Noordoostpolder en Flevoland gaf de bodem heel wat schatten prijs: zwerfstenen uit de ijstijd, overblijfselen van (soms uitgestorven) dieren, resten van prehistorische bewoning, scheepswrakken met hun inhoud. Men zou dat als een onbedoeld bijproduct van de inpoldering kunnen beschouwen. Maar heel wat mensen in de polders, en ook daarbuiten,

gingen die bijzaken een centrale plaats geven in de invulling van hun vrije tijd, door ze te verzamelen, en door er studie van te maken. Dat men daarbij in Schokland uitkwam, is een toevaligheid. Daar lag weliswaar een grote collectie die als kristallisatiepunt kon dienen, en daar was een actieve conservator, Gerrit van der Heide, die als aanjager kon fungeren; maar zowel collectie als conservator had zich heel ergens anders kunnen bevinden, wanneer landdros Smeding niet door een terloopse opmerking van een Friese gedeputeerde op het idee van een nieuwe bestemming voor het oude, bouwvallige en voor de sloop bestemde kerkje was gebracht. Moeiteloos kon ook in de nieuwe Flevopolder, die anders dan de Noordoostpolder niet om Schokland heen lag, een afdeling worden opgezet die korte tijd minstens gelijkwaardig was aan de afdeling Noordoostpolder, en deze

misschien zelfs wel overvleugelde. Tekenend is dat in de oorspronkelijke verenigingsnaam de aanduiding Schokland niet eens voorkwam. Maar nog voor de naamswijziging van 1992 trad een kentering op. In de jaren zeventig en tachtig zien we overal in den lande een opbloeiende belangstelling voor de (jongste) geschiedenis van de eigen streek. Dat resulteert in lokale historische verenigingen, met als het even kan een eigen oudheidkamer, maar toch in ieder geval een historisch tijdschrift dat tegemoet komt aan de nostalgische behoeften van vele honderden leden. In de Noordoostpolder zijn er uit de aard der zaak maar een paar objecten die zich kunnen verheugen in zo'n historische belangstelling, en daarvan is Schokland toch wel het belangrijkste en misschien ook wel het meest aansprekend. Als vanzelf wordt Schokland dan ook het middelpunt van de historische belangstelling, en de vereniging die zich al jaren voor Schokland heeft ingezet, schuift moeiteloos in de rol van historische vereniging. *De Vriendenkring*, die vanaf de beginjaren al sociaal-historische bijdragen over het Zuiderzeegebied, en Schokland in het bijzonder, neemt al even moeiteloos de rol van historisch tijdschrift aan. Een en ander krijgt beslag in naamswijzigingen: die van de vereniging, die voortaan *Vrienden van Schokland* gaat heten, en van het tijdschrift, dat *De Vriendenkring* blijft, maar in de ondertitel de aanduiding 'cultuurhistorisch tijdschrift' krijgt.

Maar Schokland is niet alleen richtpunt voor inwoners en belangstellenden van de Noordoostpolder, maar ook voor hen die zich door afstamming met het eiland verbonden weten. Het verhaal over het eiland dat aan de golven zou worden prijsgegeven,

waartoe het zelfs werd ontruimd, maar dat miraculeus weet te overleven en heden nog herkenbaar in het landschap aanwezig is, sprak tot veler verbeelding. Er gaan zich nog meer organisaties met het voormalige eiland bezighouden. Schokland krijgt een symboolfunctie, en wordt ook een belangrijke toeristische trekpleister. De ontruiming van 1859 wordt in 2009 met veel vertoon herdacht, een opvallend contrast met de stilte rond het eeuwgetijde van die ontruiming in 1959. De vereniging is dan een van de 'spelers' in de promotie van Schokland, betrokken bij de ontwikkeling van het gebied (maar soms ook er – bewust – buiten gehouden), en ook in staat tot een kritisch geluid wanneer de promotionele activiteiten te ver gaan.

Wat is dan nog de eigen plaats van de *Vrienden van Schokland*? In de eerste plaats moet gezegd worden dat de vereniging *Vrienden van Schokland* breder is dan alleen Schokland. Om twee redenen echter is het eiland als kristallisatiepunt van de vereniging gaan fungeren. In eerste instantie was dat omdat hier de collectie ondergebracht was die de basis van het museum zou gaan vormen, en om dat museum heen is de vereniging gevormd. In tweede instantie is Schokland het kristallisatiepunt geworden omdat de vereniging rond het vijftiengjarige bestaan muteerde van een museale vriendenkring in een historische vereniging. Gaat men in onze omgeving op zoek naar de oudste zichtbare vorm van menselijke aanwezigheid, dan komt men al gauw bij dat Schokland uit. Maar Schokland mag dan wel in het centrum van de belangstelling staan, de belangstelling beperkt zich niet tot Schokland. Als we zien waar onze leden wonen, dan constateren we dat in de praktijk de

vereniging functioneert als historische vereniging voor de Noordoostpolder. Het streven om ten zuiden van het Ketelmeer net zo stevig voet aan de grond te krijgen, een streven dat er eind jaren zestig en begin jaren zeventig leek te lukken, is achteraf gezien tijdelijk gebleken. De sprong naar Zuid-Flevoland, en dan vooral Almere, is nooit van de grond gekomen. In die zin lijkt de ondertitel van *De Vriendenkring*, ‘Cultuurhistorisch tijdschrift voor Flevoland’, misschien wat weids, maar dat is ze niet. De geschiedenis van een individuele polder kan niet los worden gezien van het geheel van de IJsselmeerpolders, en de inpolderingen kunnen niet los worden gezien van de hele geschiedenis van het Zuiderzeegebied. In die zin zijn er dus duidelijk concentrische cirkels: Schokland, Noordoostpolder, Zuiderzeegebied, die de aandacht van de *Vrienden van Schokland* hebben.

Voor de geologen en archeologen is niet het aandachtsgebied, maar wel het herkomstgebied van de leden groter. Hier fungeert de vereniging als een landelijke vereniging, met cursisten ook uit verafgelegen provincies, die lid zijn van de *Vrienden van Schokland* omdat het museum op Schokland zo’n mooie collectie stenen en bodemvondsten omvat, afkomstig uit de polder en uniek voor heel Nederland. Dat is in de beginjaren al het geval, en dat is tot op de dag van vandaag gebleven.

Wat bij de mutatie van museumvereniging naar historische vereniging, maar ook binnen de archeologische en geologische delen van de vereniging, onveranderlijk is gebleven, is de aandacht voor het gebied waar men woont, werkt, of vandaan komt. De wijze waarop die belangstelling zich uit, is breed. Men leest en schrijft in

De Vriendenkring, volgt biologische, geologische, archeologische of historische cursussen. Gaat naar een lezing in het kerkje, op excursie naar Zweden, of aan boord van een schip dat hem of haar naar een historische bestemming brengen zal. Determineert stenen, kijkt naar vogels, of helpt bij opgravingen. Maar hoe dan ook met een serieuze en studieuze belangstelling. De eigen omgeving wordt niet voor kennisgeving aangenomen, maar is een bron van verwondering, en een voorwerp van koestering.

Die houding heeft de vereniging wel eens in conflict gebracht met organisaties die zich op een andere, bijvoorbeeld meer toeristische wijze met Schokland bezighouden. In de loop van haar bestaan is de vereniging niet uitsluitend studiekering gebleven, maar heeft zich ook ontwikkeld tot belangenvereniging die zich inzet voor het historische belang van Schokland, en de wijde omgeving. Meer en meer wordt die stem gehoord, zijn de conflicten weggeëbd en uitgesproken, en is de vereniging een partner aan de tafel van de organisaties die zich met Schokland bezighouden.

Aan die tafel is de vereniging, net als overigens de *Schokkervereniging*, een vereniging: geen ambtelijke organisatie, geen beroepskrachten, geen budgethouders, maar amateurs, liefhebbers in de ware zin van het woord. *Vrienden*. Door alle veranderingen van de vereniging heen, ja zelfs in de naamsverandering die we gekend hebben, zijn de *vrienden* van het museum in de IJsselmeerpolders, van Schokland, toch altijd ware *vrienden* gebleven — en dat nu al vijftig jaar lang.

###